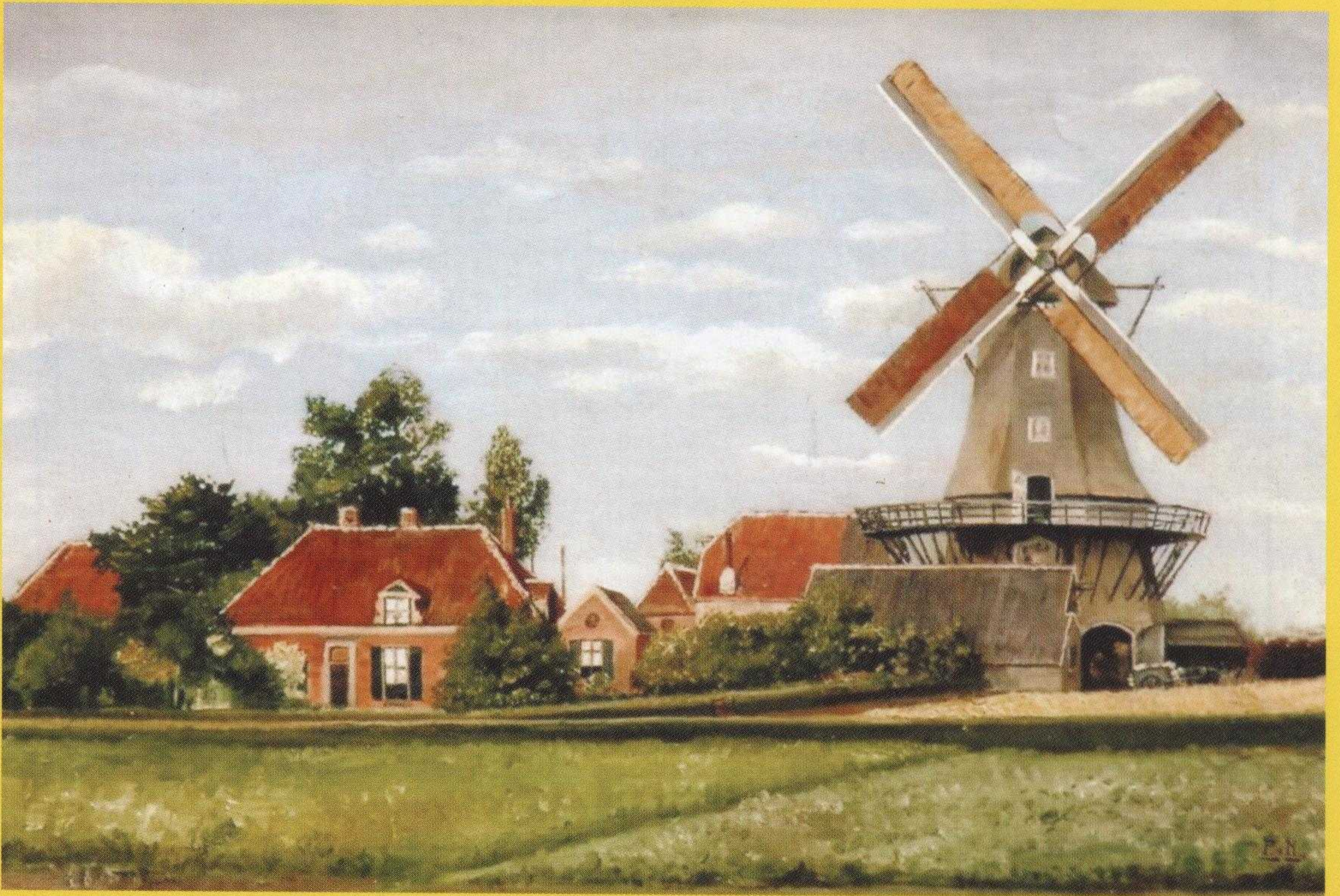

jaargang 38/2010/3

DE ZANDLOPER

UITGAVE VAN DE VERENIGING OUD EDE

Verschijnt viermaal per jaar

COMBIMARKT

&

STUDIO EDE

VOORDEEL IN FOTO EN VIDEO

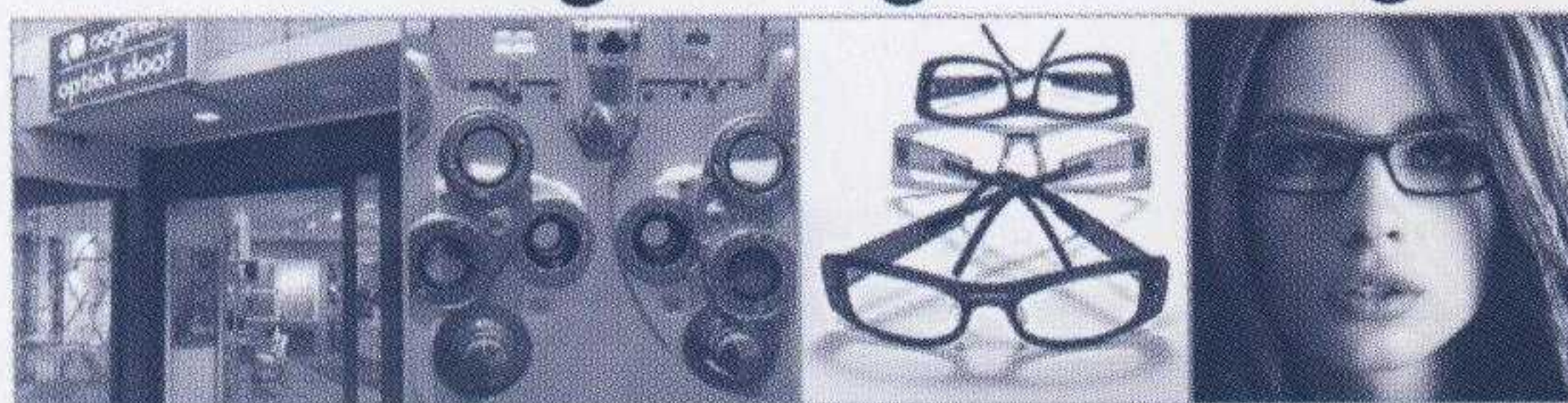
TEL. STUDIO EDE 0318 - 653363

Grotestraat 62, Ede tel. 0318-616414
Bellestein 21, Ede tel. 0318-614300
Stadspoort 10, Ede tel. 0318-652121
Hoofdstraat 24, V'daal tel. 0318-512689
Molenstraat 3, Rhenen tel. 0317-616866
PB 8170 6710 AD EDE

**FOTO
FILM
VIDEO
STUDIO**

oogmerk **optiek sloof**

Contactlenzen • Oogmetingen • Oogdrukcontrole

Winkelcentrum Bellestein 21 • Ede • Tel. 0318 - 640479

www.optieksloof.nl

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken

Draadmateriaal

Gereedschap

Verf

IJzerwaren

* Bezorgen gratis

Hout Board Triplex

Wandplaten Schroten

Wandweefsel

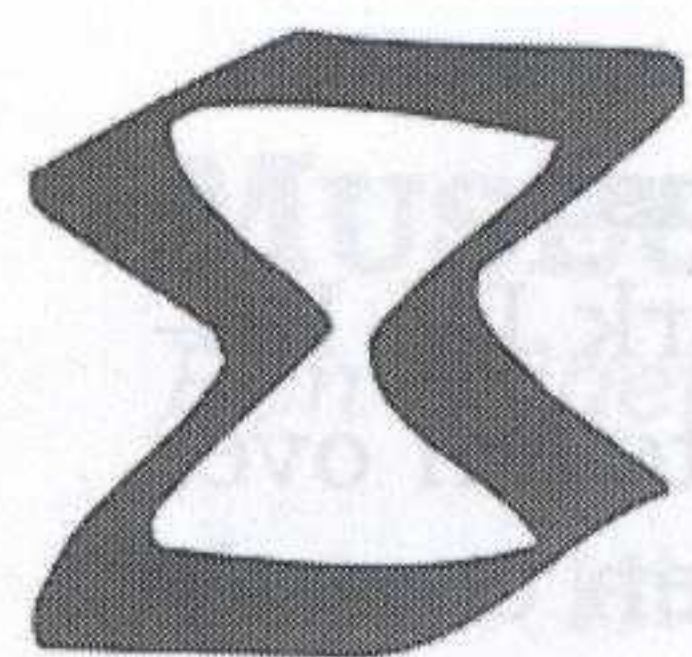
Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65 - 67 - EDE - TEL. (0318) 611 680

** Wij geven u een deskundig advies*

DE ZANDLOPER

Uitgave van de Vereniging Oud Ede

38e jaargang, nummer 3
september 2010

I N H O U D

pag.

Van het Bestuur	1
Museumnieuws	3
Van zandgat naar openluchttheater	4
Willempjes verrassing	37
De markt in Ede	38
Colofon + sponsors	40

VAN HET BESTUUR

Hans van Bemmelen, voorzitter

In de afgelopen maanden is onze vereniging drie prachtige schilderijen rijker geworden. In februari schonk Jacqueline van der Heide-de Nooij ons een schilderij van Maria Wandscheer, waarop klaprozen in een gemberpot zijn afgebeeld. (zie foto op volgende pagina)

Op 20 mei werd in een feestelijke omlijsting *Zomers gezicht op Ede vanaf de Paasberg* (1920) van J.H. Wijsmuller in ontvangst genomen. Dit schilderij is voor € 22.000 aangekocht en betaald uit het leigaat ontvangen van wijlen mevrouw Van der Bent.

1

Kunstschilder Jan Hillebrand Wijsmuller werd op 13 februari 1855 in Amsterdam geboren en schilderde vooral landschappen, stads- en strandgezichten in de trant van de Haagse School. Hij moet eigenlijk tot de zogenaamde nabloei van de Haagse School worden gerekend. Hij genoot zijn opleiding eerst aan de Rijksacademie in Amsterdam en daarna aan de Rijksacademie in Den Haag. Ook heeft hij de Academie van Beelden Kunst te Brussel bezocht. Wijsmuller overleed op 23 mei 1925.

Voorts is uit een in 2009 ontvangen schenking van Simonis & Buunk ten bedrage van € 10.000,-, naast de restauratie van *De Enkafabriek* van J.H. Eversen en *Lord van Wijhe als clown*, het schilderij *Herder en hond met kudde schapen* van M.J. Nefkens aangekocht.

Lezing op donderdag 16 september over de ENKA

In tegenstelling tot eerdere berichten wordt deze lezing gehouden in **De Ree-horst**, zaal Calluna. Riet Beuker en Hans Bremer vertellen dan over de rijke historie van de ENKA. Riet Beuker heeft haar afstudeerscriptie culturele wetenschappen gewijd aan de historie van de ENKA en Hans Bremer is oud-werknemer van het bedrijf. Tevens wordt op deze avond het tweede Historisch Cahier over de ENKA gepresenteerd. Deze avond wordt gezamenlijk met het gemeentearchief georganiseerd. De lezing begint om 20:00 uur en u bent vanaf 19:30 uur welkom. De toegang is gratis, zowel voor leden als niet-leden.

Lezing op donderdag 21 oktober over het jachtslot Sint Hubertus

Wim Nijhof vertelt over het jachtslot Sint Hubertus in Nationaal Park De Hoge Veluwe. Nijhof is rondleider in het jachtslot en kan ons alles vertellen over het door Berlage ontworpen slot. Ook heeft hij een boekje geschreven over de voor hem zo bekende omgeving.

Deze lezing wordt gehouden in **Buitenzorg** en begint om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur. De toegang is gratis, zowel voor leden als niet-leden.

Archief Murk Balt

Over de natuurgenezer Murk Balt verscheen in 2006 in De Zandloper een groot – en onthullend – artikel van de hand van VOE-lid Hetty Blaauw-de Wit. Onlangs zijn de originele archiefstukken van "dokter" Balt overgedragen aan het gemeentearchief.

Verder kan het bestuur mededelen dat er de afgelopen periode druk gewerkt is aan onze website. Voor nieuws uit de vereniging kunt u daarop terecht: www.verenigingoudede.nl.

Gerard Hendriks heeft aangeboden de pr-werkzaamheden voor de vereniging op zich te nemen. Het bestuur is daar bijzonder blij mee en wenst Gerard veel succes.

Tot slot een wat minder positief bericht. Brasserie De Plantage heeft laten weten aan de leden van onze vereniging geen ledenpas-korting meer te geven.

*De overhandiging van het schilderij van Maria Wandscheer
(foto Kees van Lohuizen)*

MUSEUMNIEUWS

Ben Hilgers

In het Historisch Museum Ede is momenteel de tentoonstelling “**100 jaar eerste vlucht Jan Hilgers**” te zien. De tentoonstelling memoreert dat het 100 jaar geleden is dat hier in Ede een belangrijke gebeurtenis voor de luchtvaartgeschiedenis plaatsvond. De eerste ‘vliegende Hollander’ boven Nederland vloog op 29 juli 1910 in Ede.

De tentoonstelling ligt me nauw aan het hart. Mijn vader vertelde me als jongetje “dat er een bekende Hilgers was, een vliegenier”. Het was voor mij ook een soort vuurdoop om na geruime tijd weer een wat grotere tentoonstelling te maken en ook vormgeving, planning, teksten etc. te verzorgen.

De Blériot XI in actie

Uiteraard met de vele hulp van onze enthousiaste vrijwilligers zonder wie we deze tentoonstelling niet hadden kunnen maken. Topstukken zijn een stoeltje, stuurknuppel en ANZANI-motor van de Blériot XI; het vliegtuig waarmee Jan Hilgers vloog. Ook is er een één op één nagebouwde cockpit die de Edese Luchtvaartclub heeft gemaakt. U kunt daar zelf in plaatsnemen om te ervaren dat men toen nog niet van ARBO en kreukelzones had gehoord.

Wist u dat neergestorte vliegtuigen ‘gekraakte vliegtuigen’ werden genoemd, vanwege het krakend geluid van het hout? Graag nodig ik u uit deze tentoonstelling te bezoeken. U als lid hebt al gratis toegang, maar om u extra aan te moedigen mag u twee extra personen gratis meenemen naar de tentoonstelling. Meldt u gewoon aan bij de balie als lid en zeg dat u één of twee extra gratis gasten heeft.

Vanwege de vakanties verder niet zo veel nieuws van het museum. Onze volgende tentoonstelling in de grote zaal eind oktober zal gaan over **100 Jaar scouting** en in de kleine zaal wordt een tentoonstelling over **75 jaar park Hoge Veluwe** ingericht.

Van zandgat naar openluchttheater.

Frans van Oort

Van de voorzitter van de werkgroep geschiedenis van de Vereniging Oud Ede is de vraag gekomen om de geschiedenis van het openluchttheater uit te zoeken en te beschrijven. Dit omdat het in 2010 65 jaar geleden zal zijn dat de toenmalige openbare vergaderplaats na de oorlogsperiode, werd hersteld en vanaf dat moment openluchttheater wordt genoemd.

Ook 2011 is een bijzonder jaar, want dan viert het complex zijn 75-jarig bestaan.

Wat er aan vooraf ging

Al voor de Eerste Wereldoorlog (1911) bezat de aloude buurt Ede-Veldhuizen een zandgat op de Klinkenberg. De buurt had een arbeider in dienst die, met behulp van verschillende soorten zeven, het zand sorteerde in o.a. slap-, scherp- en betonzand. De belangrijkste afnemers waren de Edese aannemers die voor elke kar zand 15 cent moesten betalen.

Het zandgat op de Klinkenberg waar zojuist een kar door de arbeiders met zand is gevuld. (foto: archief F.G. van Oort)

Voor de buurt was dit een belangrijke bron van inkomsten. Dat geld was hard nodig, want zij beschikten destijds nog over 15,4 kilometer aan zandwegen, die veel onderhoud vereisten en eigenlijk, door het toenemende verkeer, verhard moesten worden.

In de loop der jaren bleef het onderhoud echter achteruit gaan.

Bij de buurtspraak van 1931 konden we lezen dat het bestuur er geen gat meer in zag en voorstelde om ongeveer de helft van haar zandwegen gratis over te dragen aan de gemeente Ede. Het betrof hier namelijk de Peppelenteeg, de Schuttersteeg, de Dwarssteeg, een aantal wegen op Veldhuizen en twee wegen bij de Kreel en de Hindekamp.

Om dit aanbod aantrekkelijker te maken wilde de buurt duizend gulden bijbetalen voor het aanwezige achterstallige onderhoud.

Een rumoerige buurtspraak

Maar de gemeente voelde niets voor dit plan en deed een tegenvoorstel. Zij wilde de wegen alleen dan overnemen als de buurt het aanwezige kapitaal ter grootte van circa tienduizend gulden aan effecten, het aanwezige kasgeld, evenals alle onroerende bezittingen van de buurt, waaronder het zandgat en omliggende terreinen, overdroeg.

Dit voorstel werd op een buitengewone buurtspraak, gehouden op donderdag 9 juni 1932, behandeld. De geërfdcn waren totaal niet te spreken over deze keiharde voorwaarden die in feite het einde van de Buurt zou inluiden en dat moest toch zeker voorkomen kunnen worden.

De geërfdcn, personen die een bepaalde hoeveelheid grond in de buurt in eigendom hadden, genoten mee in het gemeenschappelijke bezit van de buurtgronden, maar zij hadden ook plichten. De plichten bestonden o.a. tijdens de buurtspraak opgelegde taken, t.a.v. de gezamenlijke buurtgronden (onderhoud wegen en gronden). Zij hadden stemrecht bij de buurtspraak. Geërfde kon je dus worden door koop of erfenis.

Uiteindelijk nam notaris Fischer het woord: "Wij staan voor het blok want al de wegen die we niet meer kunnen onderhouden, breken ons de nek". Om nog wat te redden, stelde de spreker voor, zij het met tegenzin, met de gemeente in zee te gaan, mits het kasgeld en wat kleinere stukken grond behouden bleven, zodat in ieder geval het voortbestaan van de buurt verzekerd was en de geërfdcn hun rechten van schapenweide en het steken van plaggen konden blijven uitoefenen.

5

Maar de sombere stemming bleef; vooral het verlies van het zandgat drukte zwaar.

Eén van de aannemers drukte het als volgt uit: "We zullen gek zijn, er zit nog zeker wel voor vijftig jaar prima metselzand en voor vijftwintig jaar beton- zand op de Klinkenberg en dat laat je toch maar niet zo afpakken".

Een ieder was het daar mee eens, maar dat betekende nog geen oplossing.

Na veel en intensief heen en weer gepraat kwam de vergadering van geërfdcn met 26 stemmen voor en 3 tegen, noodgedwongen tot het volgende voorstel:

"De buurt Ede-Veldhuizen gaat akkoord met de wensen van het gemeentebestuur onder de voorwaarden dat het kasgeld evenals enige, nader overeen te komen stukken grond, eigendom van de buurt blijven. Verder moet de gemeente zorg dragen voor een nieuw zandgat, het liefst zo dicht mogelijk bij de Bosrand op de Doesburgerheide.

Het terrein aan de Klinkenberg zal niet omrasterd mogen worden en er moet een erfdienstbaarheid gevestigd worden waarbij dit gebiedje de bestemming publiek wandelterrein, dus voor een ieder toegankelijk, krijgt.

De in loondienst zijnde medewerker van het zandgat (drie dagen per week) moet door de gemeente worden tewerkgesteld.

Een erfdienstbaarheid, ook wel servituut genoemd, is een last waarmee

een perceel is bezwaard (het zogenaamde lijdend- of dienstbaar erf) ten bate van een (heersend) erf, dat aan een ander toebehoort. In dit geval geldt dat de erfdienstbaarheid voortdurend en niet zichtbaar is.

De gemeente Ede wordt eigenaar

Het gemeentebestuur ging in grote lijnen akkoord met het voorstel van de buurt Ede-Veldhuizen en op 12 september 1932 werden, ten overstaan van notaris Fischer de bezittingen en gelden van de buurt aan de gemeente overgedragen. Er zou voor een nieuw zandgat aan de Zonneoordlaan worden gezorgd en de buurt behield het aanwezige kasgeld.

Zo kwam de gemeente in het bezit van het zandgat en omliggende terreinen op de Klinkenberg. Wel was er een beperking, want op dit gebiedje was vanaf heden de erfdienstbaarheid van vrije wandeling gevestigd.

Bij de buurtspraak van 22 september 1932, dus vlak na de overdracht, blikte de buurtrichter H. Staf nog eens terug op de afgelopen enerverende periode en de veranderingen in de buurt de afgelopen dertig jaar. Hij vatte het aldus samen:

'In de geschiedenis van de buurt is thans een mijlpaal bereikt. In 1901 was de buurt nog eigenaar van een uitgebreid grondbezit.

In 1902 is een groot deel daarvan verkocht en de daarvoor ontvangen gelden zijn verdeeld waardoor iedere geërfde f 248,- heeft ontvangen. Gekoppeld aan deze verkoop werd bedongen het recht van schapen weiden en het halen van plaggen.

6 *De buurt heeft zeker meegewerkt in het algemeen belang van de gemeente en het dorp als men bedenkt dat door het afstaan van de heide aan het Rijk de kazernes hier zijn gekomen. Ook het om niet afstaan van de Paasberg aan de gemeente was in het algemeen belang en dat geldt ook nu weer bij de overdracht van de wegen.*

Nu zijn er nog enkele stukjes grond in het bezit van de buurt gebleven en dit eigendom verzekert het recht van schapen weiden en plaggen halen op de heide.

Op de Doesburger heide wordt door de gemeente een perceel aangewezen voor het graven van zand en tot het moment dat dat op orde is mag er nog zand uit het oude gat gehaald worden.

Tenslotte wordt vermeld dat de zandgatarbeider nu in dienst van de gemeente is voor drie dagen'.

Het zou trouwens nog ca. twee jaar duren voordat het nieuwe zandgat in gebruik kon worden genomen.

Werkverschaffing

De beruchte dertiger crisisjaren veroorzaakten ook in de gemeente Ede talrijke werklozen. Om hier iets aan te kunnen doen kon men gebruik maken van een rijksregeling waardoor het mogelijk werd grotere werken in werkverschaffing uit te voeren. Deze werken mochten alleen bestaan uit objecten die de normale werkgelegenheid niet aantastten.

Bepaalde periodes, want niet altijd waren dit soort werken aanwezig, konden de werklozen in deze werkverschaffingsprojecten werken en zodoende een

paar gulden meer verdienen dan de wekelijkse uitkering van zo rond een tientje.

Het uurloon bedroeg voor vakarbeiders (geschoold) 28 cent per uur en voor landarbeiders (ongeschoold) 22 cent per uur bij een werkweek van 48 uur. In tariefwerk mocht maximaal tien procent meer worden verdiend.

Het werkverschaffingsstelsel hield o.a. in het verhogen van de prestatiedrang. Er werd een 'accordloon' afgesproken. Dit mocht niet uitkomen onder de steenuitkering..

Maar er waren altijd stoere knapen en handige bliksems die hun werk vlot konden doen (zij werden wel de gouden ploegen genoemd). Deze mensen moesten soms geremd worden anders schoot het accordloon boven de verdienste van het vrije bedrijf uit. De marge was maximaal 10% boven het accordloon.

(Uit: hart voor de zaak, levensechte verhalen van Heidemijers, 1989 J. van Os.)

In de gemeente Ede werden tot nu toe (1934) in dat kader diverse ontginningswerken uitgevoerd zoals het normaliseren van beken en afvoersloten en het verbeteren van zandwegen. Voorts het rioleren van de dorpen Ede, Bennekom, Lunteren en Gelders Veenendaal, het aanleggen van vloeivelden voor afvalwaterzuivering in Ede en Bennekom en het dempen van de Grift. Het laatste grote project dat nu op zijn eind liep was het graven van een grote vijver, later het natuurbad "De Zanding" in Otterlo.

Het verliep in de werkverschaffing niet altijd naar wens. Er waren relletjes en uitsluitingen. Er heerste onder de tewerkgestelden ontevredenheid, omdat ze vaak werk moesten doen dat ze niet gewend waren, zodat ze niet aan het maximale loon toekwamen. De vakarbeiders moesten bijvoorbeeld grondwerk verrichten met gebruikmaking van kruiwagens en kiepkarren.

7

Een nieuw project

We zagen al dat de vijver in Otterlo bijna was gereedgekomen en bekend was verder dat het uitvoeren van ontginningswerken binnen korte tijd een einde was te voorzien. Er moest iets nieuws bedacht worden.

De toenmalige directeur gemeentewerken, de heer A. Weener, een inventief man, kwam met het plan om op de plaats van het pas door de gemeente verworven zandgat een openluchttheater te creëren. In het achterhoofd speelde mee dat er dan gelijk een oplossing kwam om het vele vuil, dat daar gestort werd door de burgers van Ede, een halt toe te roepen. Omdat dit woord nogal werelds aandeed was het zinvoller om "openluchtvergaderplaats" te bezigen. In de volksmond echter sprak men van de "Ederkuil".

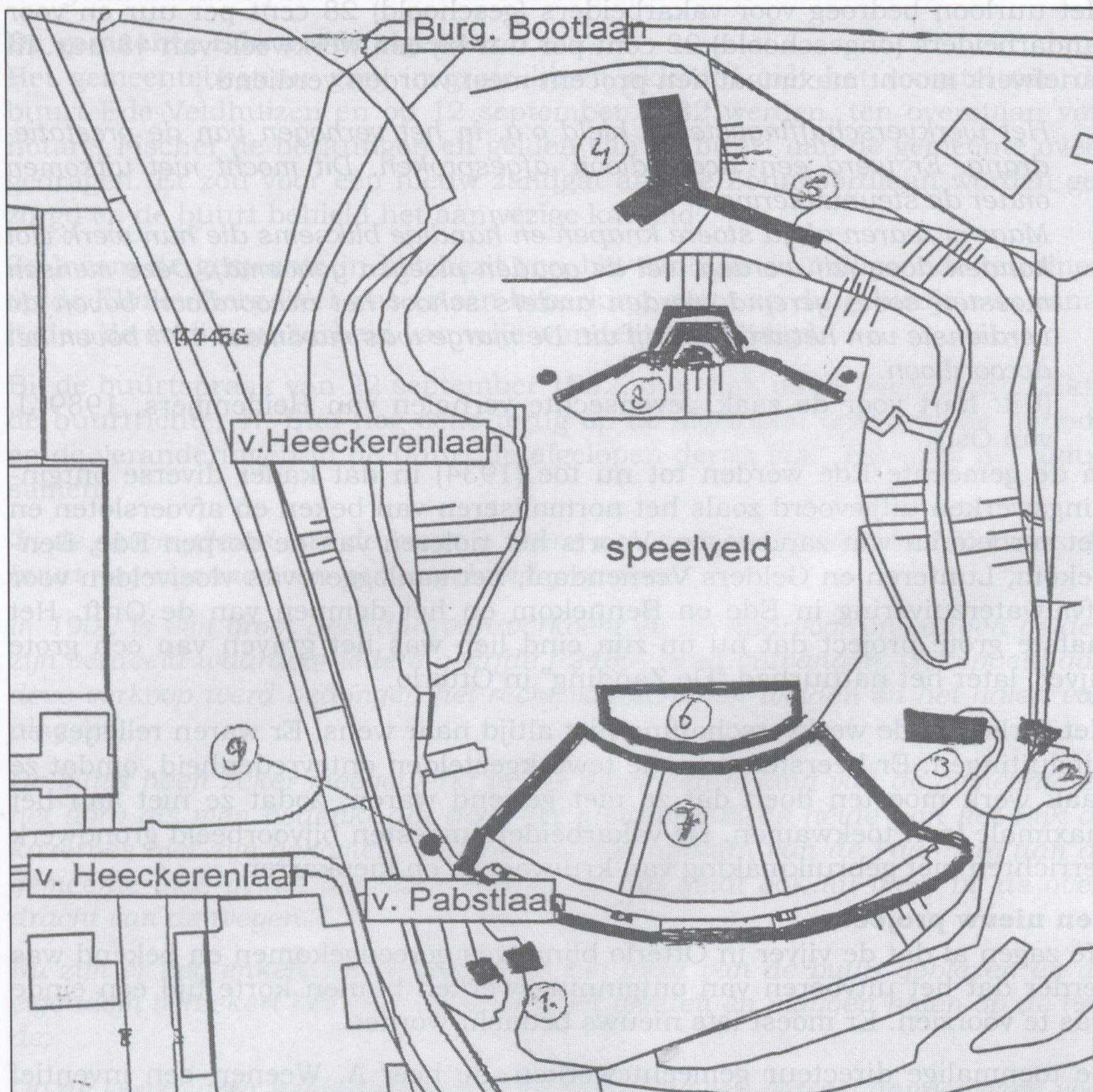
Toen dit plan positief werd ontvangen was het de heer Weener zelf die een ontwerp maakte.

Samen met de Nederlandse Heidemaatschappij (altijd de uitvoerder van dit soort werkverschaffingsprojecten) werd een begroting opgesteld die uitkwam op f 48.300,--. Dit waren f. 35.000,-- loonkosten en f. 15.300,-- voor materiaalkosten.

De planopzet

Bij het ontwerp van de openluchtvergaderplaats werd gebruik gemaakt van de natuurlijke en deels kunstmatig aangebrachte taluds. Het complex kreeg

de vorm van een amfiteater. Om een indruk te krijgen wat de uitkomst uiteindelijk zou moeten zijn bekijken we bijgaande tekening.

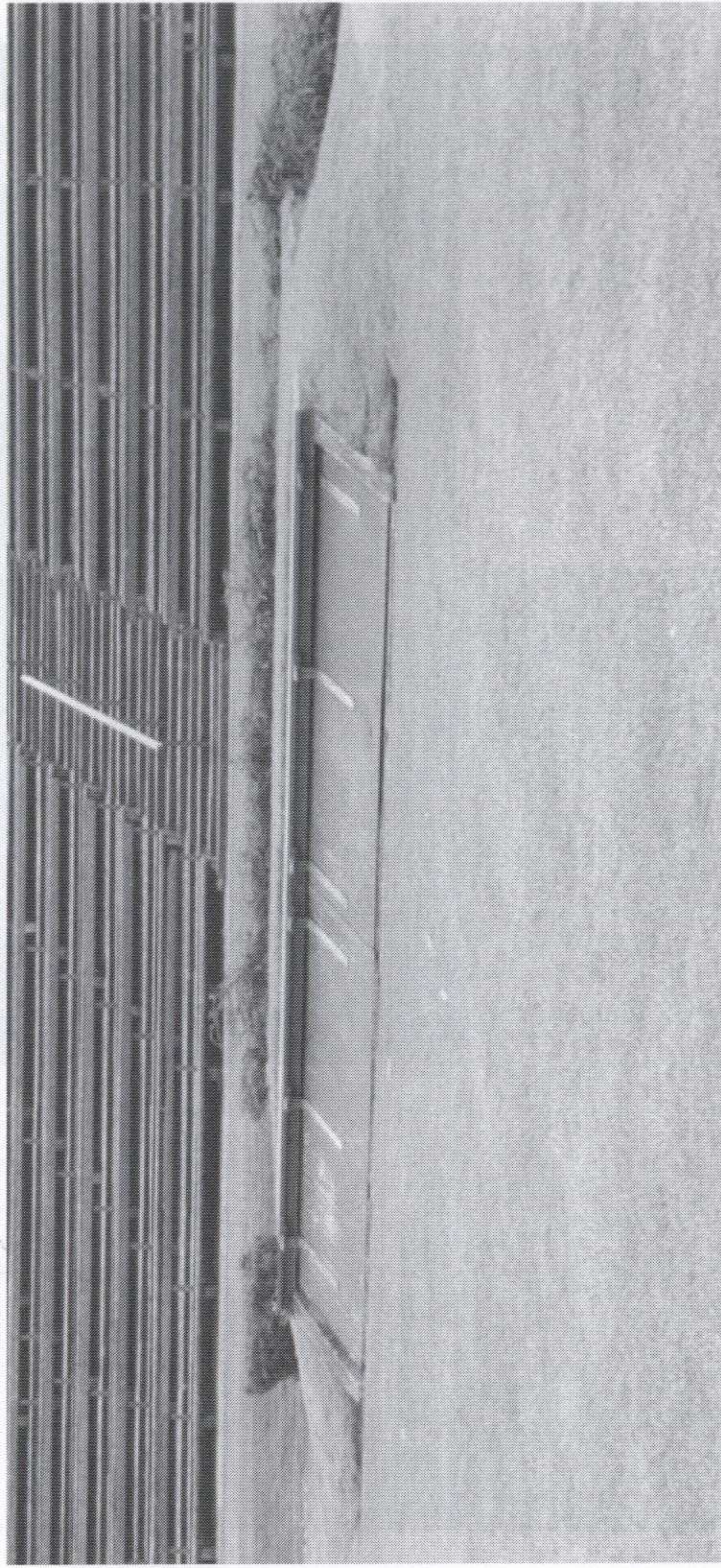

8

Topografische kaart op de schaal van ca. 1:1500. De nummers zijn een verwijzing uit de tekst. Op de plek waar nummer 9 staat—niet voorkomend in deze tekst— is in 1945 een monument opgericht na een opknapbeurt van het complex door de toen hier gelegerde Canadezen.

Alle onderdelen waren gegroepeerd rond het speelveld dat verdiept was gepland. Dit speelveld zou moeten gaan bestaan uit een gazon en kreeg een rechthoekige vorm. De oppervlakte werd ongeveer 2000 vierkante meter. Aan het speelveld verbonden was een ondergronds toneelgebouw dat gebruikt kon worden als ruimte voor de souffleur en voor de bediening van het licht.

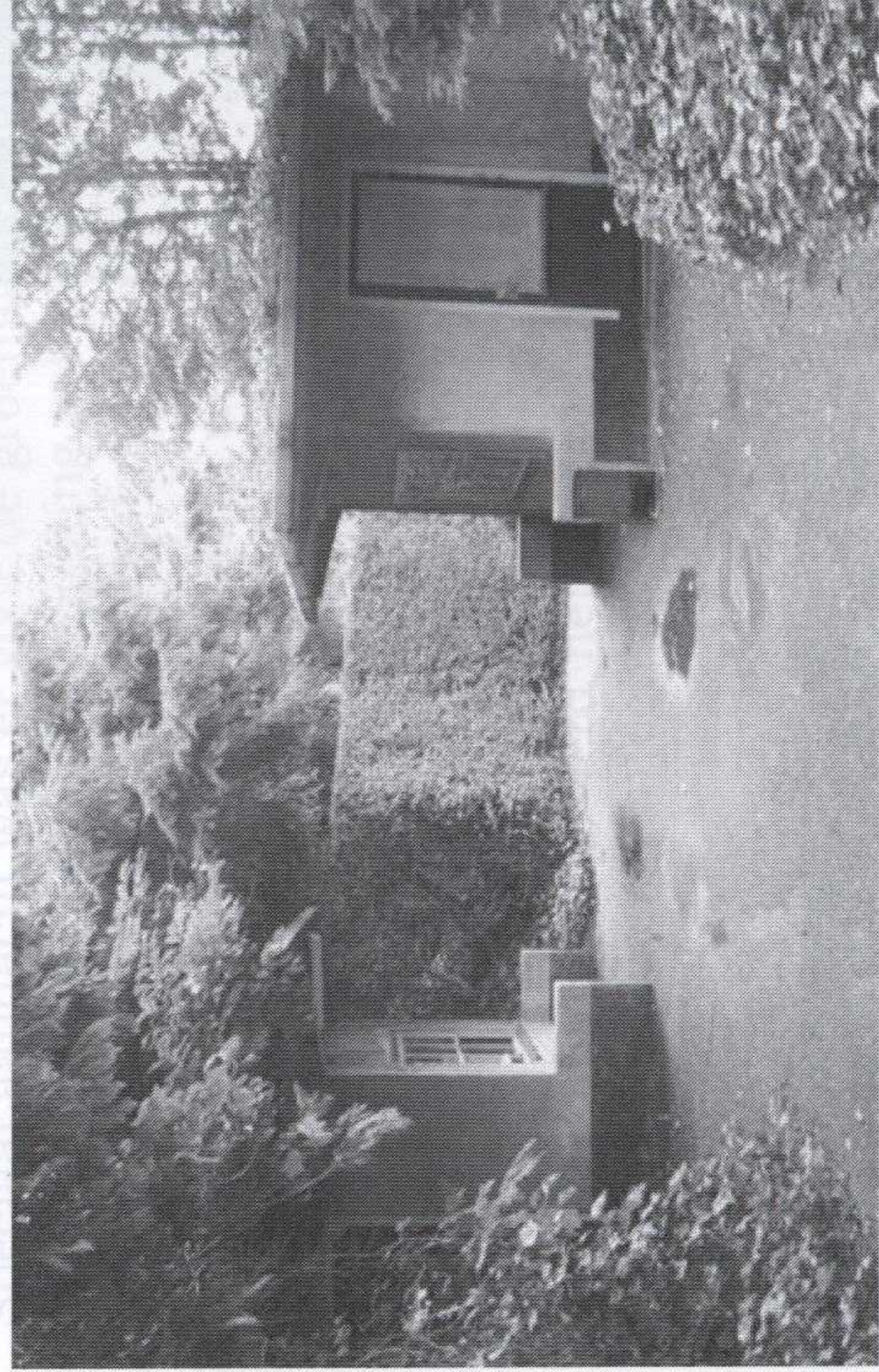
Bij de ingangen kwamen kaartverkoopgebouwtjes (twee bij nr.1 en één bij nr.2). De gebouwtjes zijn volledig uitgevoerd in de stijl van het "Nieuwe Bouwen" met toepassing van betonskeletbouw. Ze hebben één bouwlaag onder een luifeldak met groot overstek.

De souffleursruimte met op de achtergrond de tribune (foto: P. Lommen)

In dezelfde stijl werd gebouw, aangeduid met nr.3, opgetrokken. Dit was het toiletgebouw dat dienst deed voor het publiek.

Gebouw nr.4 betrof het kleedgebouw; wederom weer in dezelfde stijl. Dit bestond uit een dames- en herenkleedruimte welke gescheiden waren door een gang.

Ook was hier een toiletunit gepland voor de spelers.

Het speelveld was van hieruit makkelijk bereikbaar gemaakt d.m.v. een verbindingsgang die onder het terrein door liep (nr.5).

De kaartverkoophuizen met overstek. (foto: P.Lommen)

Het "Nieuwe Bouwen"

Een andere veelgebruikte benaming is "Nieuwe Zakelijkheid" of "Internationale Stijl". In Nederland is deze architectuur te plaatsen in de periode 1925-1940.

Volgens deze stroming moet bouwen lijken op een industrieel proces, georganiseerd en modern. Licht, lucht en ruimte was het credo maar wel een bouwstijl die gekenmerkt werd door soberheid, functionaliteit, gebruik van nieuwe materialen en het ontbreken van weelderige opsmuk. Voor het eerst werd in glas, staal en beton gebouwd.

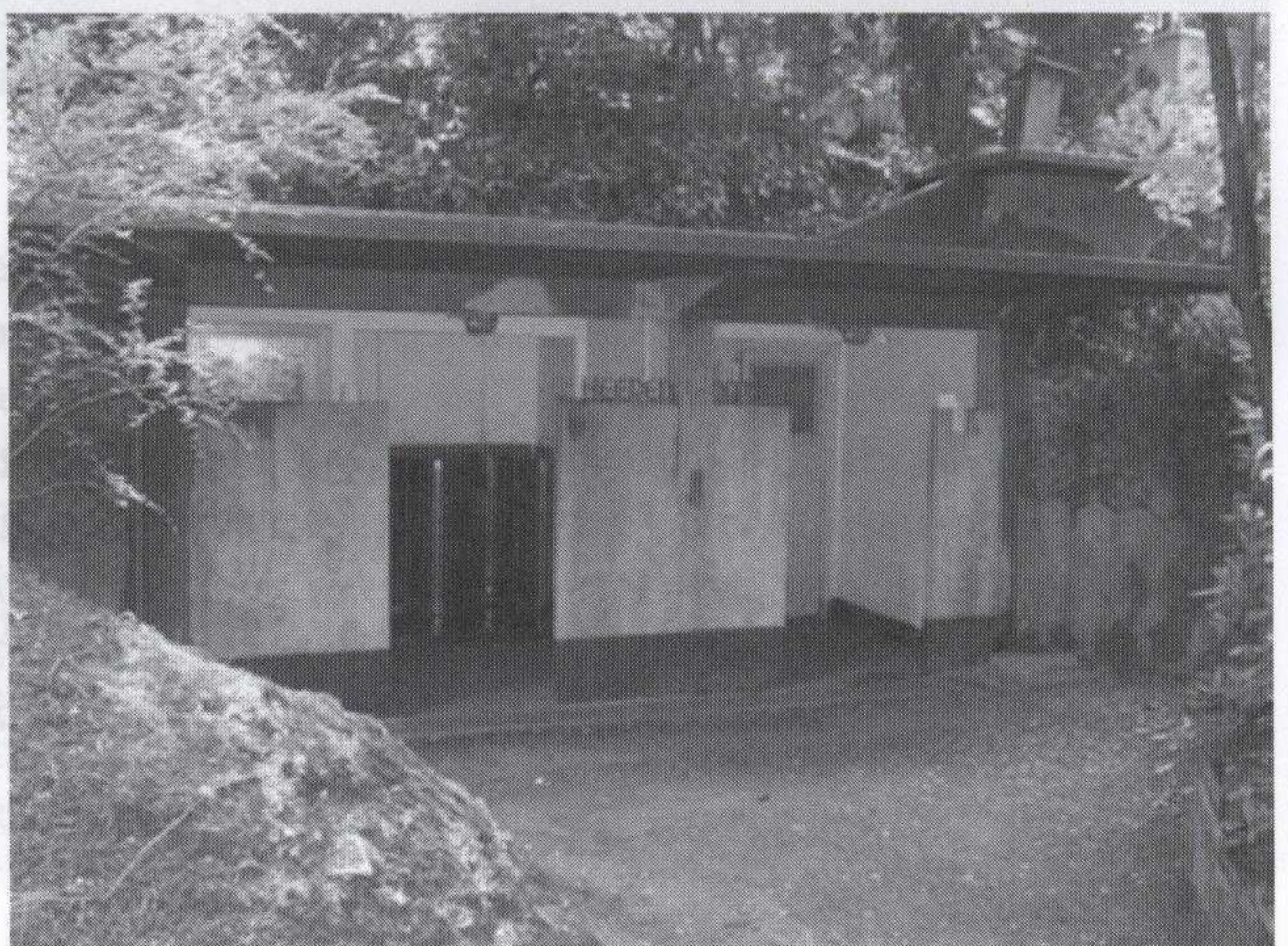
Bijgaande foto's geven een overzicht van de kleedkamers en de onderdoorgang naar het speelveld. Ook hier is de overkapping duidelijk zichtbaar.

(foto's: P. Lommen)

Ook de toiletgroepen zijn in dezelfde stijl uitgevoerd. (foto: P. Lommen)

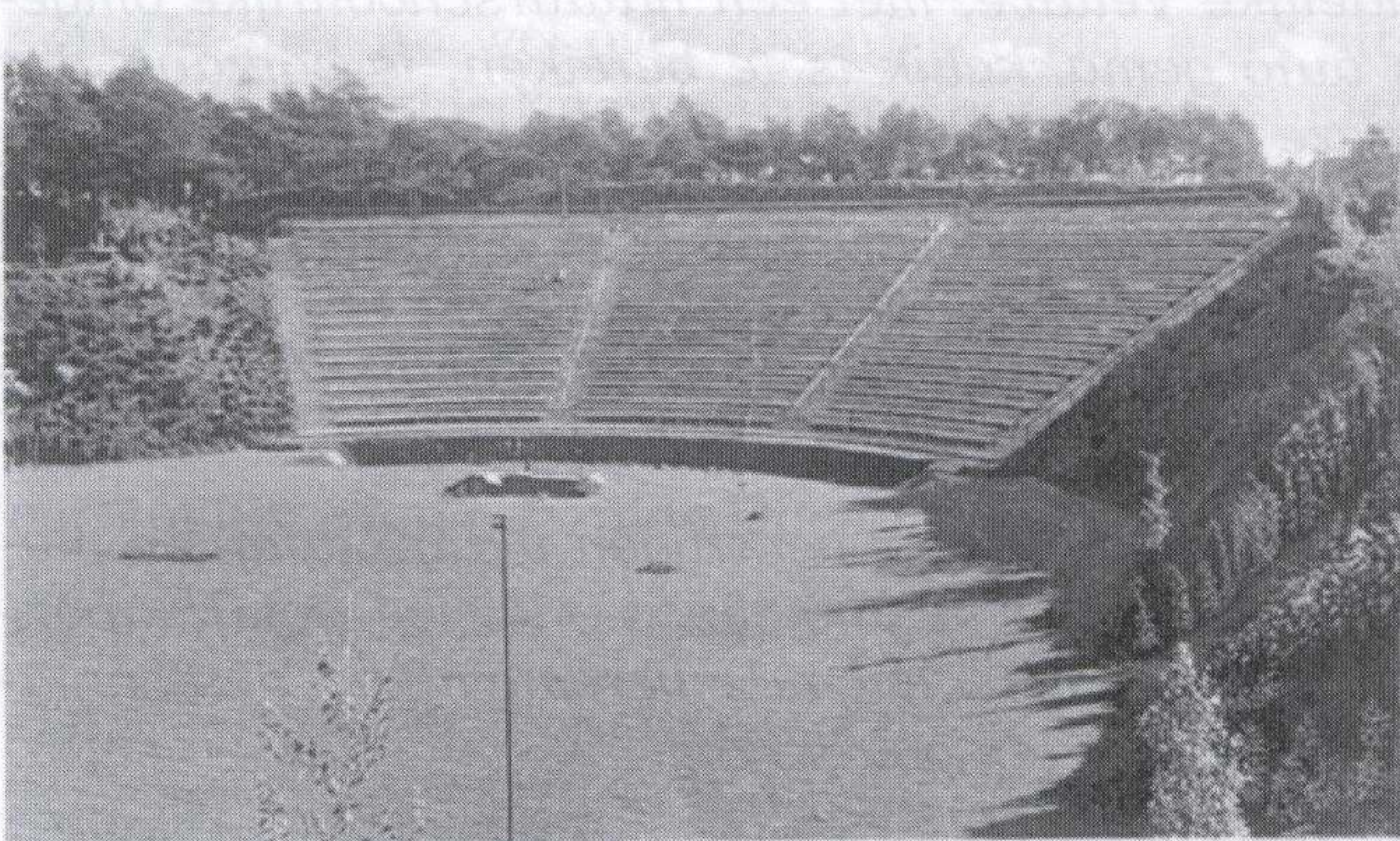
Evenals in de schouwburgen het geval was, werd ook hier een orkestbak gecreëerd (nr.6). Dit segmentboogvormige deel kreeg een grasmat en moest verdiept worden aangelegd ten opzichte van het speelveld.

Voor de orkestbak was gedacht aan een oplopende toeschouwertribune (nr.7).

Deze beschrijft een flauwe boog en is onderverdeeld in drie vakken met zitplaatsen, gescheiden door trappen. De zittingen van de banken waren in hout uitgevoerd en bestonden uit door midden gezaagde beuken boomstammen.

Geheel boven aan de tribune waren twee vakken met vier rijen met staanplaatsen. De tribune moest plaats bieden aan ca. 1600 toeschouwers.

Ede Openlucht Vergaderplaats

Foto van de tribune van de openlucht vergaderplaats. Op de bovenste rand waren de staanplaatsen. Voor de tribune is het souffleurs hokje zichtbaar met daarvoor het grote speelveld. (foto GA. Nr. 24305)

Tot slot, recht tegenover de tribune moest nog een verhoogd muziekpodium worden aangelegd (nr.8).

Het had een trapeziumvorm en bestond uit een terras.

Speciaal aandacht was er voor de groenaankleding van de vergaderplaats. Bij de aanleg werd zorgvuldig rekening gehouden met de geaccidenteerdheid van het terrein en werd vooral de bestaande beplanting opgenomen.

Een groot deel van de beplanting werd aangelegd en de bedoeling was dat daarbij vooral inheemse planten werden gebruikt zoals hulst, rododendron, conifeer, laurier, dennen, eiken, berk en klimop.

Het padenstelsel was goed doordacht en zou, zoals later bleek, een functionele ontsluiting te geven.

Op 24 januari 1935 werd het voorstel in de Raad behandeld en stemde men in met het maken van een openluchtvergaderplaats in werkverschaffing voor f 48.300,--.

Gesteld werd om in ieder geval de buurt Ede-Veldhuizen te vragen om hiermee akkoord te gaan. Ook was er het verzoek om zoveel mogelijk materialen via de Edese aannemers aan te schaffen.

Aan de Inspecteur van de Werkverschaffing, de heer J. Th. Westhoff te Zwolle, werd nu verzocht het voornoemde plan voor uitvoering in werkverschaffing goed te keuren en voor de uitvoering daarvan een rijkssubsidie te mogen ontvangen.

Dit was wenselijk omdat de gemeente Ede te kampen had met grote structurele werkloosheid. Er waren op dat moment 529 werkloze gehuwden en/of kostwinners, waarvan er thans 373 in een van rijkswege gesubsidieerde werkverschaffing waren tewerkgesteld.

Al snel daarna vroeg de inspecteur aan de gemeente Ede om één en ander te motiveren waarom dit plan uitgevoerd diende te worden.

Advies openluchtvergaderplaats

Op verzoek van de Inspecteur voor de Werkverschaffing, ir. Westhoff, stuurt de gemeente Ede op 28 februari 1935 de volgende toelichting:

'De aanleidende oorzaak tot het ontwerpen van een openluchtvergaderplaats is, dat herhaaldelijk verzoeken worden ontvangen tot beschikbaarstelling van een terrein voor openluchtvergaderingen.

De ligging van Ede op de zuidelijke Veluwe, met een natuurschoonrijke omgeving, die zowel per trein als auto gemakkelijk is te bereiken, is oorzaak dat steeds meer vreemdelingen, deze plaats als pensionplaats bezoeken en ook de wens naar voren komt, aldaar vergaderingen te houden.

De aanvragers voor een vergaderplaats moesten echter steeds teleur worden gesteld, tot schade van het vreemdelingenverkeer en de neringdoende middenstand.

Het is dan ook de bedoeling een gelegenheid te verkrijgen waar, zang- en muziekconcoursten, openluchtvergaderingen van jongelings-, meisjes- en knapenbonden, landdagen of congressen van verschillende verenigingen, demonstraties van sportverenigingen naar Ede worden getrokken.

Het is niet mogelijk een schatting te maken van het aantal bezoekers dat daardoor zal worden getrokken, doch ongetwijfeld zal zelfs voor een kleine entree voor de vergaderplaats, een zeer behoorlijke opbrengst zijn te verwachten, zodat daarmee de rente van het uit te geven kapitaal zal zijn gedekt.

Behalve deze inkomsten is te verwachten dat van de bezoekende neringdoende middenstand profijt zal trekken en de mogelijkheid ontstaat dat meer de aandacht op Ede en de omgeving wordt gevestigd, waardoor de bezoekers pensiongasten worden of zich gaan vestigen.

De daaruit voortvloeiende voordelen zijn niet in een geldsom uit te drukken, doch zullen zeker medewerken tot verbetering van de financiële toestand van de gemeente'.

Een hectische buurtspraak

Op 14 maart 1935 kwamen de geërfden van de buurt Ede-Veldhuizen voor een buitengewone buurtspraak bijeen. Bij deze gelegenheid was ook burgemeester mr. dr. Baron Creutz persoonlijk aanwezig.

Aanleiding was een ingekomen brief van het gemeentebestuur van 31 januari 1935 waarin aangekondigd werd dat het voornemen bestond om het zandgat te benutten voor de aanleg van een openluchtvergaderplaats welke in werkverschaffing kon worden uitgevoerd. Verzocht werd nu om de gevestigde erf-dienstbaarheid van vrije wandeling te wijzigen, zodat het zandgat uitgezonderd werd. De oppervlakte waarom het hier ging bedroeg 1.38.40 ha. (dus bijna de helft van het gebied dat in het geheel 2.83.00 ha. groot was).

De zandweg die dwars door het gebiedje liep zou moeten worden verlegd naar de rand van het terrein en nu binnenkort gestart ging worden, was het, uit vernielingsoogpunt, noodzakelijk de toekomstige vergaderplaats met een hekwerk van twee meter hoog gaas af te zetten.

Er werd flink gemopperd door de geërfden. Uit de notulen van de buurt bleek dat er zich twee stromingen aftekenden.

De ene richting verzette zich fel en kwam met argumenten zoals: de grond is geschonken tot behoud van natuurschoon en ons te dienen als wandelgebied. Bij verandering hierin zou het recht worden verkracht. Of: we hebben niets te maken met werklozen; en er zijn wel andere geschikte objecten te vinden voor de werkverschaffing. En ook: men mag er beslist geen "openluchttheater" van maken.

De voorstanders probeerden tegengas te geven met de argumenten: men spreekt hier nu wel over natuurschoon, alsof dit het enige hier is, maar er is hier een overvloed aan natuurschoon. Ook moet men vertrouwen hebben in het gemeentebestuur. Dit bestuur zal niet tegen de geest van de bevolking handelen. Of: het inrichten van het zandgat als openluchtvergaderplaats is een goed doel, maar ook dat de buurt zijn eigen terreinen niet meer kon onderhouden omdat de middelen ontbraken. Door afstand te doen van het zandgat zouden de metselaars de dupe worden maar daar is in de aanleg van een nieuw zandgat op de Doesburgerheide in tegemoet gekomen.

Bij de uiteindelijke stemming waren 16 stemmen voor en 7 stemmen tegen.

De gevestigde erfdiensbaarheid kon worden gewijzigd.

Subsidie toegestaan

Op 11 april berichtte het Ministerie van Sociale Zaken bereid te zijn om de openluchtvergaderplaats te subsidiëren. Een deel van de lonen, van de kosten van de te plakken rentezegels, het regenverlet en drievierde deel van de verschuldigde premie van de ziekwet kwamen daarvoor in aanmerking.

Er waren echter ook voorwaarden aan verbonden.

Zo mochten alleen werkloze hoofden van gezinnen en kostwinners (één uit een gezin), na verkregen toestemming van de Inspecteur van de Werkverschaffing, worden tewerkgesteld.

Bij "flink" werken kon door de landarbeider f. 0,22 per uur worden verdiend en de overige arbeiders kregen een bedrag van f. 0,28. Maar als er verzuim was wegens regen dan werden de eerste drie uren per week niet vergoed en voor de volgende regenuren kreeg de landarbeider f. 0,18 en de overige arbeiders f. 0,23.

De leiding van dit project lag zoals gebruikelijk bij de Nederlandse Heide­maatschappij. Maar de daaruit voortvloeiende kosten waren geheel voor rekening van de gemeente.

Het vierde deel van de premie ingevolge de ziekwet moest verhaald worden op de arbeiders.

Het maximale bedrag van de subsidie was gesteld op f. 33.000,--. Er mocht alleen worden gestart met het werk als de op de begroting voor 1935 uitgetrokken gelden voor werkverschaffing voldoende aanwezig waren om hieruit het project te financieren.

Maar Ede had te vroeg gejuicht. De begroting liet dit op dat moment niet toe. Deze nieuwe eis noodzaakte Burgemeester en Wethouders om een besluit van de Raad uit te lokken tot aanvulling van de gemeentebegroting, waartoe de Raad op 10 mei 1935 besloot.

Dit besluit werd met spoed naar Gedeputeerde Staten gezonden ter goedkeuring.

Groot was de verwondering toen werd vernomen dat genoemd College die goedkeuring niet kon verlenen. Volgens de geldende regels moesten nu de ministers van Binnenlandse Zaken en Financiën worden gehoord en moesten ook zij hun goedkeuring geven.

Dit antwoord van Gedeputeerde Staten riep natuurlijk bij de gemeente een aantal vragen op. Hoe lang zou er nu weer moeten worden gewacht? Of: Zou het in het vervolg niet meer mogelijk zijn om eerder dan een half jaar na de aanvraag van subsidie met het werk te beginnen?

Burgemeester en Wethouders voelden het als hun plicht om hun misnoegen kenbaar te maken door middel van een fors opgezette brief die aan de minister van Sociale Zaken werd gericht. Gesteld werd dat op deze wijze de ontevredenheid, vooral op het platteland, al maar toe zou nemen. En dat was niet ten onrechte want de toestand van de landarbeiders en kleine boertjes, die van de rijkssteun moesten leven, was inderdaad wanhopig. Zij deden daarom met de meeste aandrang een beroep op hem, om in afwijking van de voor deze tijd onbruikbaar geworden administratieve omwegen, ons terstond te willen berichten, dat met de bedoelde werkverschaffing kon worden begonnen.

Waarschijnlijk hielp die brief het proces wat te versnellen en werd er een oplossing gevonden. Op 17 juni 1935 kwam het verlossende woord en werd het gemeentebestuur gemachtigd om tot uitvoering van de openluchtvergaderplaats in werkverschaffing over te gaan.

De aanleg

Met de bouw van de openluchtvergaderplaats werd dus op 17 juni 1935 gestart. Vergeleken met de andere al uitgevoerde werkverschaffingsprojecten bleek dit voor een groot deel van de vakarbeiders wat prettiger werk te zijn.

De timmerlieden, metselaars, betonvlechters, smeden, stukadoors, loodgieters, tuinlieden en schilders konden deels in hun eigen vak tewerkgesteld worden.

Daar kwam nog bij dat de door de Nederlandse Heidemaatschappij aangestelde uitvoerder, de oude Prins genoemd, een sociaal voelende baas was, die met tact en veel menselijk gevoel leiding gaf, waardoor de arbeiders over het algemeen plezier in het werk hadden.

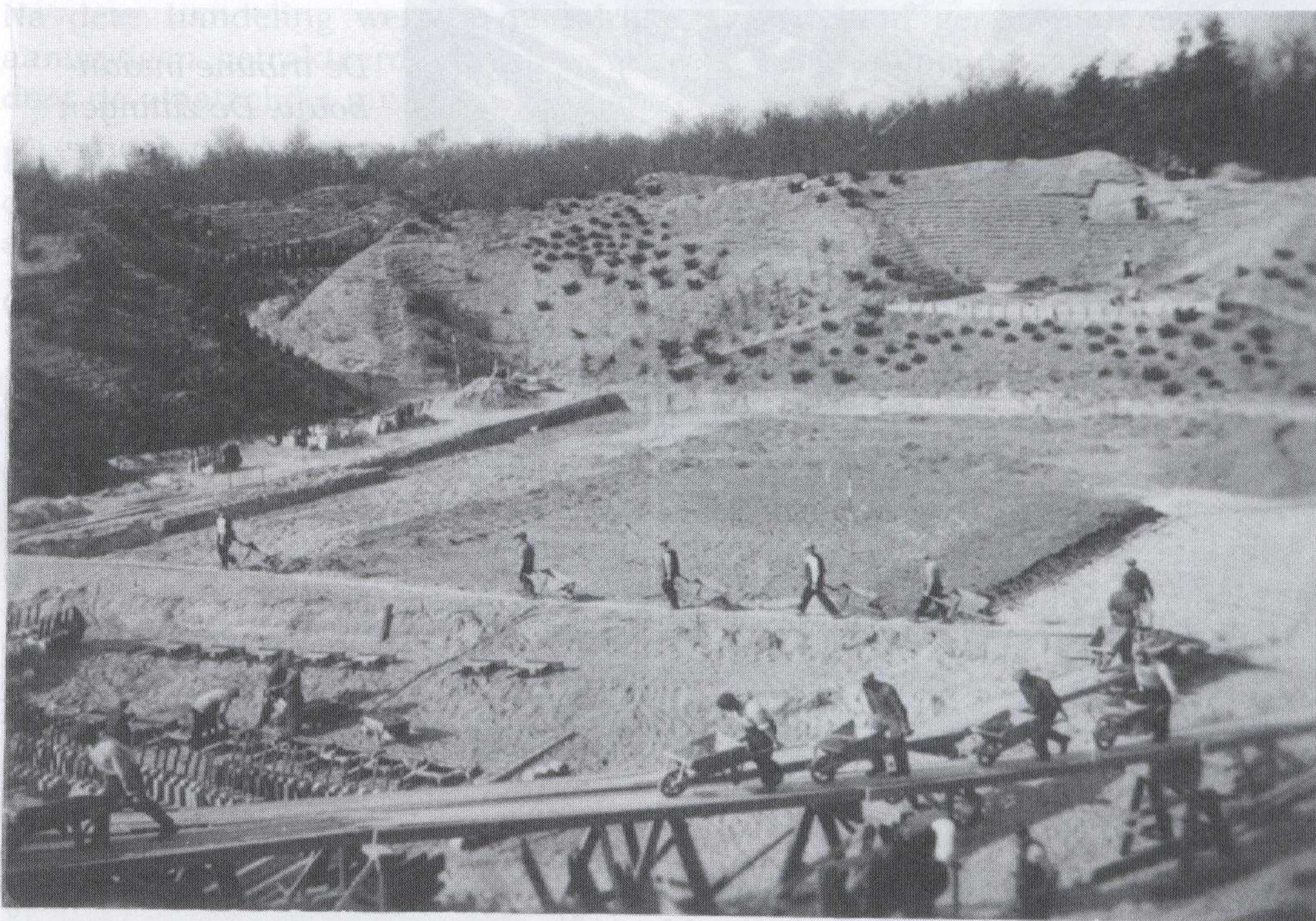
Ondanks de beperkte mogelijkheden hadden ze tot op zekere hoogte toch het gevoel dat ze iets moois voor de gemeenschap tot stand brachten.

Zo werden voor het vervoer van zand kleine kruiwagens ingezet, die ook wel polderkruiwagentjes werden genoemd. Er ging een 50 liter zand in. Verder waren er ook kiepkarretjes die op een smalspoor liepen. Het vullen en verwerken werd verder volledig met de hand gedaan.

Voor het kruien tegen de berg op kostte ontzettend veel lichamelijke inspanning. En af en toe viel er ook wel eens een verkeerd woord te bespeuren.

De hellingen werden bepoot en beplant en ook de opengevallen vakken kwamen in het groen. Het plantmateriaal kwam van de sierteeltcentrale die een opdracht had voor het leveren van 5500 bomen en struiken.

Gemiddeld werkten zestig werklieden aan de vergaderplaats. De karige beloning bedroeg zo'n 13 à 14 gulden per week van 48 werkuren voor vakarbeiders.

15

Overzicht van het zandgat waar de bedrijvigheid groot is. Het speelveld in het midden is al zichtbaar. Links voor staan de staanders voor de zitbanken al voor de tribune. Het kruien was zwaar werk. (foto: GA. 14864)

Zandgat Klinkenberg. Te zien is een smalspoor waarover het zand werd getransporteerd.

Alles was handwerk, het laden en lossen van de karren, maar ook het verplaatsen over het spoor. (foto GA.nr.14860)

De tribune in aanbouw. De zittingen waren van doorgezaagde beukenstammen.

(foto GA. nr.14867)

De opening

Het leek er even op dat de geplande opening zou moeten worden uitgesteld. In april 1936 was de grens bereikt van de toegestane geldmiddelen, terwijl de banken en enkele gebouwen nog moesten worden afgewerkt. Op 9 april 1936 werd de Inspecteur van de Werkverschaffing verzocht om de opgestelde aanvullende begroting met spoed te behandelen. Dit om de opening veilig te stellen en te zorgen dat al deze zomer de openluchtvergaderplaats rendabel gemaakt zou kunnen worden. Op 20 mei 1936 kwam het verlossende woord van het Ministerie van Sociale Zaken. Wegens meerwerk en extra grondverzet werd het subsidiebedrag met f 7250,-- verhoogd naar f 40.250,--.

Gelukkig kon nu geheel volgens planning op 1 juli 1936 de openluchtvergaderplaats feestelijk in gebruik worden genomen.

Het was er overvol want alle toegangskaarten waren uitgegeven en verkocht.

Na het Wilhelmus en een welkomst-

Feestelijke Opening

van de Gemeentelijke Openluchtvergaderplaats

OP 1 JULI 1936

PROGRAMMA:

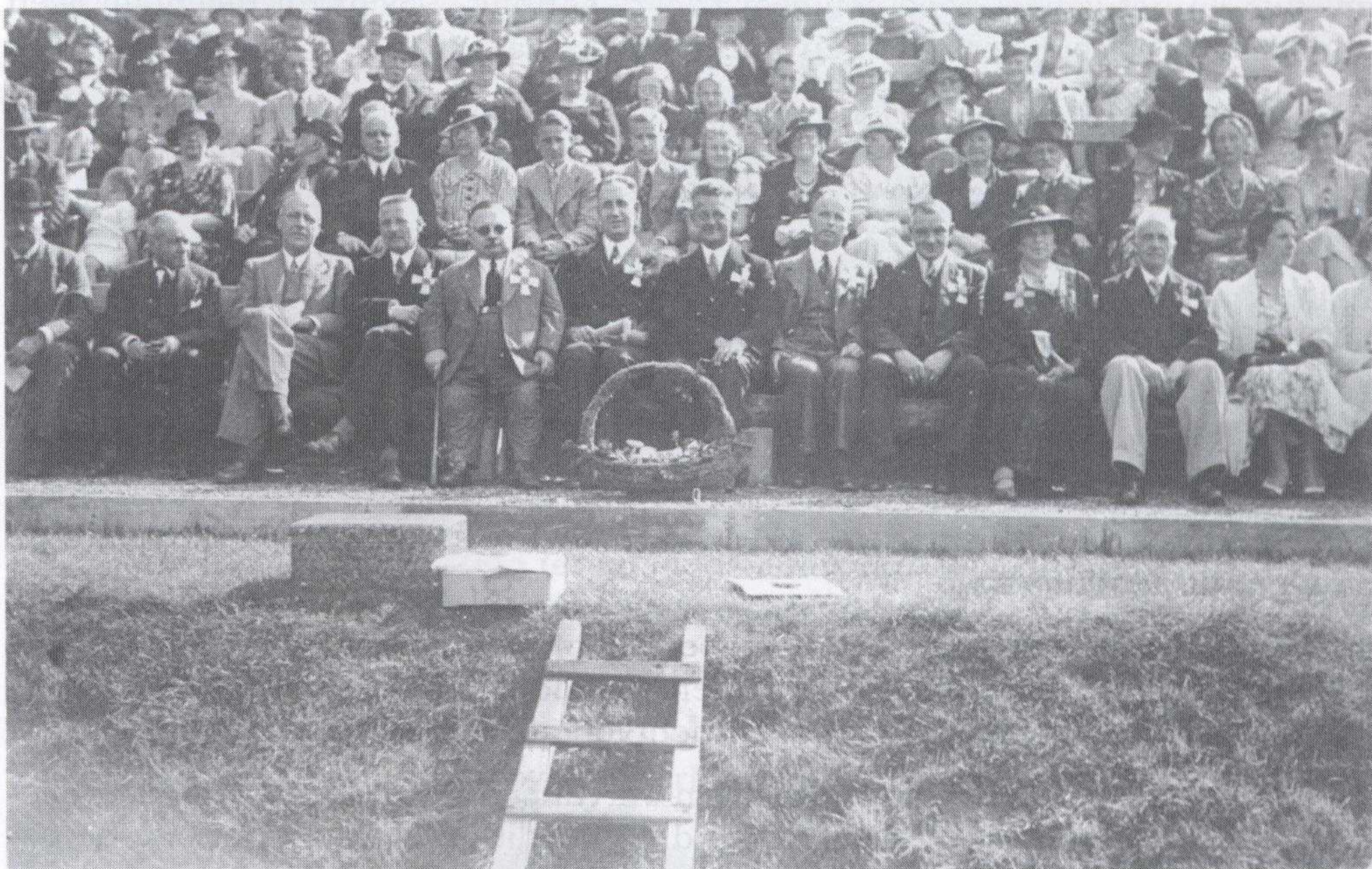
1. Wilhelmus.
2. Welkomstwoord van den Burgemeester.
3. Opening door Zijne Exc. den Minister van Sociale Zaken.
4. a. „De Herder” van J. Worp, gearr. door W. J. Sleddering.
b. „In 't Woud” van Jac. Bonset.
Uit te voeren door de Christelijke Zangvereniging „Excelsior”.
5. Marschmuziek
uit te voeren door de Muziekvereniging „De Harmonie” en de Onderofficieren Muziekvereniging Artillerie (O. M. V. A.)
6. I. Sempre Avanti, Marsch van N. Gerharz.
II. Philemon et Baucis van Ch. Gounod.
a. Introduction Pastorale.
b. Choeur.
c. Entr' acte et danse des Bacchantes.
III. Dans la Bruyère, Ouverture van A. Govaert.
Uit te voeren door de Muziekvereniging „De Harmonie”.
7. a. „Lichtgeflinker” van Leo Mens.
b. „Nederland en de Zee” van L. F. Brandts Buys.
Uit te voeren door de Christelijke Zangvereniging „Excelsior”.
8. Taptoe
uit te voeren door de O.M.V.A., De Harmonie en Enka's Mannenkoor.

woord van burgemeester Creutz volgde de opening namens de Minister van Sociale Zaken door de toenmalige Hoofdinspecteur van de Werkverschaffing, de heer Meijer de Vries.

Na deze handeling werden de talrijke autoriteiten, genodigden en andere aanwezigen getraakteerd op een gevarieerd programma dat werd uitgevoerd door de plaatselijke muziek- en zangverenigingen

Ede was die dag een prachtige openluchtvergaderplaats rijker geworden. Voor die tijd was het een ambitieus project; er werd zelfs gesproken van het mooiste theater van Nederland en daar waren alle medewerkers best trots op.

Ook via kranten, radio en film werd gewag gemaakt van deze opening.

De opening van de openluchtvergaderplaats op 1 juli 1936. De hoogwaardigheidsbekleders zitten op de voorgrond. Links van het midden op de eerste rij zit burgemeester mr. C.O.Ph. Baron Creutz met ambtsketen. (foto GA.nr. 14857)

Voor- en tegenspoed wisselden elkaar af

De openluchtvergaderplaats werd tijdens de zomermaanden veelvuldig gebruikt, vooral tijdens de heideweken wanneer de plaatselijke verenigingen zich presenteerden. Maar er vonden ook massabijeenkomsten plaats. Zo hield de bekende staatsman Colijn op 24 mei 1937 een verkiezingsrede voor bijna vierduizend mensen.

Er traden grote veranderingen op bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Gedurende de eerste oorlogsjaren werden nog wel uitvoeringen in het theater gegeven, voorzover zij althans genade konden vinden in de ogen van de bezetter, maar uiteindelijk viel toch het doek.

Er waren geen activiteiten meer en dat zou de gehele verdere oorlogsperiode zo blijven.

Heideweek stond het theater in het middelpunt van de belangstelling.

Bij de constructie van de banken had men echter een grote fout gemaakt. De zittingen bestonden namelijk uit in de lengterichting doorgezaagde beuken stammen. In deze omgeving was dit een goedkoop materiaal, maar het bleek in de openlucht spoedig aan bederf onderhevig. Binnen vijf jaar na de ingebruikname ontstonden er al veel slechte plekken.

Het volledig verrotten was echter niet aan de orde want in de laatste oorlogswinter, toen men met een nijpend brandstoftekort zat, vielen de banken ten prooi aan de vele houtjagers.

Wederopbouw

Bij de bevrijding van Ede, op 17 april 1945, bleek de openluchtvergaderplaats in een belabberde toestand te verkeren. De glorie van weleer was verdwenen en het geheel bood een zeer trieste aanblik. Slecht tot helemaal geen onderhoud en sloopwerk hadden hun werk gedaan.

Maar de oorlog was nu gelukkig achter de rug; de overwinning was gevierd en de bevolking ging weer over tot de orde van de dag. Wederopbouw was het parool, maar een openluchtvergaderplaats behoorde op dat moment niet tot de prioriteiten.

Nu was in de zomer van 1945 de 7e Canadese Infanterie Brigade in Ede achtergebleven. De reden hiervoor was in hoofdzaak dat er problemen waren met de transportmiddelen. Er waren op dat moment geen boten om het materieel te vervoeren en geen vliegtuigen om de manschappen weer thuis te krijgen.

Om ook hun steentje bij te dragen en om de verveling zoveel mogelijk te voorkomen staken zij, gebruikmakend van hun veel moderner materiaal, flink de handen uit de mouwen.

Zo werd de totaal verruïneerde Paasberg door hen in het huidige park herchapen. Ook de terreinen en opstallen van de voetbalvereniging "Ede" werden hersteld en zo kreeg ook de openluchtvergaderplaats een herstelbeurt.

De verdwenen houten zittingen werden vervangen door betonbanken; weliswaar beter bestand tegen weer en wind, maar die het voor de meeste bezoekers wel wenselijk maakten om een kussen mee te brengen. Inwoners van Ede uit die tijd konden zich nog herinneren dat er voorbij de kassa een karretje stond, gevuld met kussentjes, die men dan voor de voorstelling kon huren. Het karretje heeft het zeker tot het midden van de jaren zestig volgehouden.

Als dank voor de enorme inzet van de Canadezen werd er in augustus 1945 een gedenkplaat onthuld.

Uit de stukken bleek, dat de gedenkplaat door de Canadezen zelf was besteld bij de Veenendaalsche Steenhouwerij. Bij navraag werd medegedeeld dat hen was opgedragen om de rekening te sturen naar de heer Van As, opzichter bij de Dienst Gemeentewerken, en belast met het toezicht op de werkzaamheden in het theater. Echter bij deze dienst was geen opdracht gegeven tot vervaardiging van de gedenkplaat (DAS 1084). Burgemeester en Wethouders besloten de rekening ten laste te laten komen van de begroting 1945. Ook in die tijd traden waarschijnlijk communicatiestoornissen op.

Het gehele project was in oude glorie hersteld en vanaf dat moment sprak men dan ook van "openluchttheater".

De gedenkplaat die in 1945 ter nagedachtenis aan de Canadese hulp in de tweede wereldoorlog is onthuld. (foto: GA. nr. 11678)

Bloeiperiode

De vijftiger en zestiger jaren kenmerkten zich door voorstellingen op hoog niveau: de Zigeunerbaron, Im Weissen Rössl en toneelstukken als Hamlet, Midzomernachtdroom om er een aantal te noemen. Zelfs René Sleswijk keurde het Edese Openluchttheater goed voor zijn revue. Hij gaf er zelfs een première

De ingang van het openluchttheater. Onder de bovenzijde van de ingang staat Calluna restaurant. De foto dateert dus van na 1952 (bouw restaurant) foto:GA nr.11678)

Maar ook de plaatselijke verenigingen gaven blijk daar graag te staan voor een uitvoering of een zangavond. Samen met de zo langzamerhand overbekende jaarlijkse Heideweek stond het theater in het middelpunt van de belangstelling.

Ook werd op mooie zomeravonden simpelweg de verlichting ontstoken bij de ondergaande zon met daarbij passende achtergrondmuziek, en alleen dit fantastische gezicht trok duizenden vakantiegangers.

De avonden werden voornamelijk georganiseerd door de plaatselijke VVV maar bleken toch sterk afhankelijk van het weer te zijn. Toen ook een aantal malen achter elkaar het weer de grote spelbreker was en er daardoor een flinke financiële strop ontstond werden dergelijke kostbare voorstellingen gestopt. Ook de opkomst van de televisie in de jaren zestig bleek een nadelige invloed te hebben op het theatergebeuren in de open lucht. Geleidelijk zakte dat naar een minimaal gebruik met bijna alleen de Heideweek nog als vaste klant.

Buiten het raster van het openluchttheater gebeurde er ook nog wel het een en ander. Zo vond in 1952 de totale afsluiting plaats rond het gehele terrein. De aanleiding hiervoor was de bouw aan de Van Pabstlaan van een restaurant en paviljoen genaamd "Calluna".

Wel werden er drie hekken aangebracht in de omrastering die overdag geopend moesten blijven om alsnog de vrije wandeling te garanderen.

Het in 1952 gebouwde Calluna restaurant gelegen naast het openluchttheater. (foto: GA. nr. 31002)

Beheer openluchttheater en restaurant Calluna

Het is inmiddels 1976 geworden. Al jaren was de exploitatie van het restaurant en het openluchttheater in één hand. Vanaf 1963 was de exploitant de heer J.B.K. Moll. Hij bezat een contract voor tien jaar en aan het eind van huurperiode zou er een onderzoek komen hoe nu verder te gaan. Moest het bestaande contract worden verlengd of moest dit in een gewijzigde vorm worden vastgelegd?

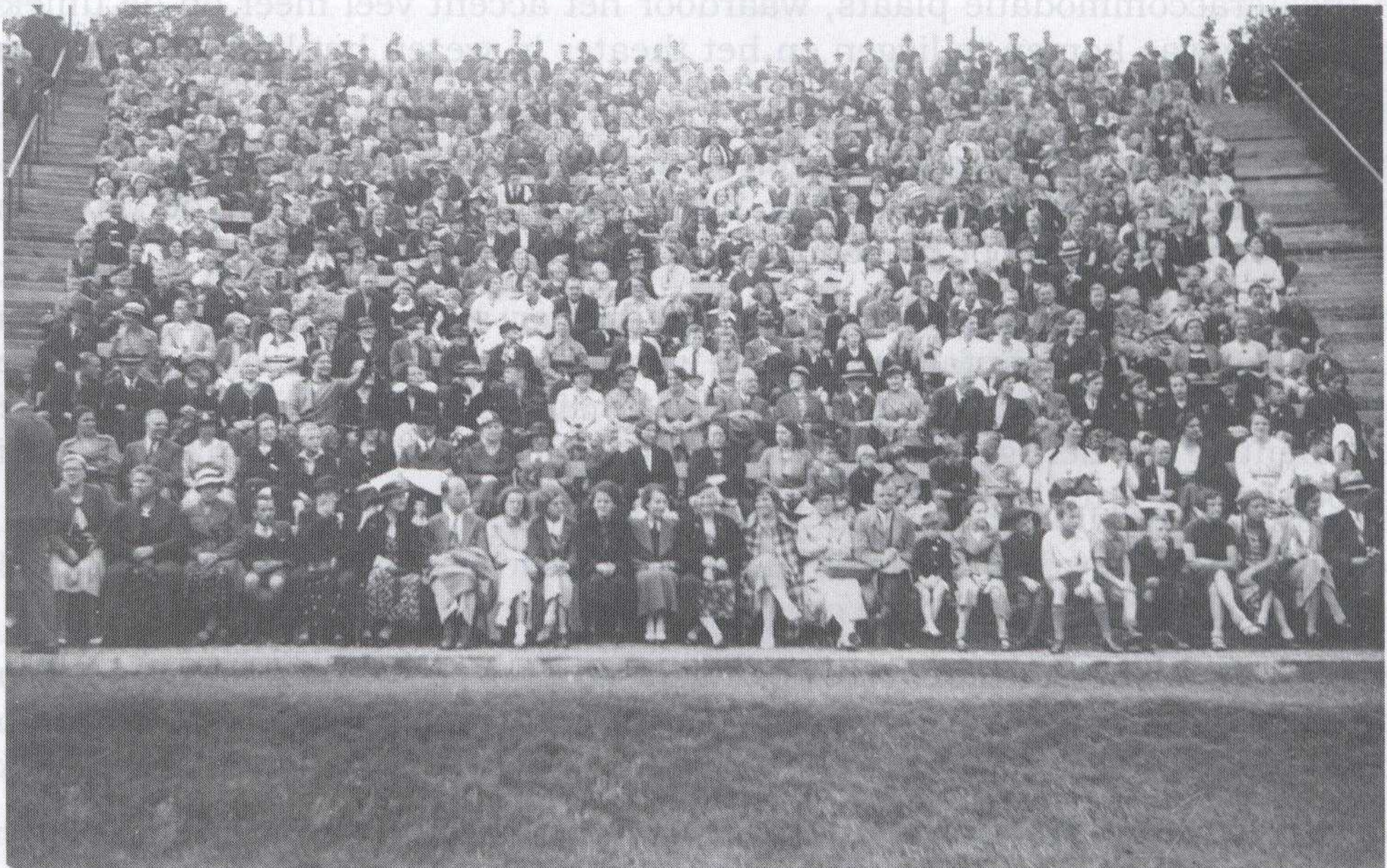
Maar door allerlei omstandigheden (te druk met andere noodzakelijke gemeentelijke taken) werd het oude contract elk jaar weer voor één jaar verlengd.

In mei 1976 kwam de gemeente met een voorstel om in "de toekomst" het beheer van het openluchttheater en het beheer van het café-restaurant te scheiden. Burgemeester en Wethouders hopen "in goed overleg met pachter Moll tot een oplossing te komen". In de nieuwe opzet zal de heer Moll zich gaan concentreren op het café-restaurant en wat erbij komt en zal de gemeente "de Kuil", zoals het openluchttheater in de volksmond heet, gaan exploiteren.

De mogelijkheden die er zijn met betrekking tot het gebruik van het openluchttheater worden volgens Burgemeester en Wethouders nog bestudeerd. Wel ligt het in de bedoeling om al op korte termijn enkele noodzakelijke voorzieningen aan het openluchttheater te treffen.

Hiermee is een bedrag van f 30.000,-- gemoeid.

In een vraaggesprek met de heer Moll in de Edese Courant van 29 mei 1976 geeft deze zijn visie op het gemeentelijke voorstel, maar laat, voor de komende onderhandelingen, het achterste van zijn tong niet zien. Hij onderstreept dat de exploitatie van een openluchttheater geen gemakkelijke zaak is. Je moet in het voorjaar al de gezelschappen contracteren. De uitvoeringen worden echter pas in de zomer gegeven en dan komt het nogal eens voor dat het regent. De laatste jaren is de animo dan ook flink teruggelopen.

Het openluchttheater in zijn bloeiperiode met een goed gevulde tribune.

(foto: GA. nr. 17250)

De amateurgroepen trekken ook al niet zoveel publiek. Je moet het nu nog hebben van de tv-figuren; maar die vragen een honorarium waar je koud van wordt. Bovendien zijn ze in de zomermaanden met vakantie en dan word je geconfronteerd met 'invallers'.

Lovend is de heer Moll over de medewerking van de VVV en de Edese Kunstkring. Deze organiseren nog kindervoorstellingen en muziekkuitvoeringen die redelijk worden bezocht.

Maar, zoals vroeger, als op Koninginnedag alle scholen hun leerlingen naar de Kuil loodsten en het hier echt mudvol zat, is het niet meer.

Het risico voor een particulier is te groot geworden. Daar is subsidie van de gemeente voor nodig en die moet er dan ook voor de volle honderd procent achter gaan staan.

Summier voorstel B. en W. voor nieuw begin openluchttheater

Eind 1977 is er een onderzoek afgerond over de vraag of het openluchttheater opnieuw een actieve rol kan spelen in het sociaal-culturele leven in Ede. In het raadsvoorstel komen naast een kleine inleiding ook een aantal summiere aanbevelingen naar voren.

In de inleiding wordt teruggegrepen naar het ontstaan van het theater in de crisistijd. De realisering leverde nauwelijks problemen op. Burgemeester en Wethouders stellen dat zoals nu blijkt, de geschiedenis zich herhaalt. Thans spreken we ook over maatregelen tot verruiming van de werkgelegenheid. Tot voor kort konden diverse werken met een aantrekkelijke subsidie tot uitvoering worden gebracht.

De glorie-dagen beleefde het theater in de jaren '50. Maar ook toen was er al sprake van vernielzucht. Het complex was immers het speelterrein geworden van de omwonende jeugd. De laatste jaren had er een voortgaand verval van de theateraccommodatie plaats, waardoor het accent veel meer op de unieke beplanting was komen te liggen en het theater in wezen het karakter van een openbaar plantsoen kreeg.

22

Burgemeester en Wethouders gaven aan dat de oorzaak van het verval twee belangrijke redenen had, namelijk de weersafhankelijkheid en de opkomst van de televisie waardoor de behoefte tot een minimum daalde.

Om de toekomstige exploitatie van het theater meer acceptabel te maken moeten er aan een aantal belangrijke voorwaarden worden voldaan. Burgemeester en Wethouders noemen o.a. dat de afhankelijkheid van weersinvloeden dient te worden geminimaliseerd, maar geven tevens aan dat het overkappen van de tribunes als niet haalbaar moet worden geacht.

Ook vinden zij dat de exploitatie niet langer door een particulier dient plaats te vinden en dat er een andere organisatie- c.q. beleidsvorm nodig is.

Verder dienen deugdelijke voorzieningen worden getroffen om vernielingen aan beplanting, technische installaties en bouwkundige voorzieningen te voorkomen.

Geconstateerd wordt verder dat een renovatie van de technische installaties en bouwkundige voorzieningen noodzakelijk is.

Burgemeester en Wethouders menen dat in beginsel mogelijkheden aanwezig moeten worden geacht om het openluchttheater nieuw leven in te blazen, mits aan een aantal belangrijke voorwaarden wordt voldaan. Ten dele kan hieraan worden voldaan door het inschakelen van De Reehorst waar het de organisatorische aspecten betreft. Gedacht wordt hier aan het opzetten van

activiteiten, de uitwijkmogelijkheden, theatermanagement, beschikbare technische hulpmiddelen en deskundig personeel.

Voor een ander deel ligt de beslissing bij de gemeente, namelijk t.a.v. het renoveren van het theater. Je kunt je afvragen welke belangen hiermee worden gediend.

Gedacht wordt aan de mogelijkheid van het creëren van een toeristische attractie van niveau en de mogelijkheid om met een goed functionerend openlucht theater een bijdrage te leveren aan het culturele leven in Ede. Waarschijnlijk dat de plaatselijke bevolking hierdoor meer belangstelling gaat tonen.

Het college onderkent dat één en ander meer "gevoelsmatig" is benaderd dan op basis van harde feiten.

Gelet op het feit dat het theater er nu eenmaal is en er in principe mogelijkheden zijn om het weer een functie te geven, verdient het aanbeveling de diverse aspecten verder uit te diepen.

Maar hiermee zullen echter verschillende maanden zijn gemoeid. Als op het eindresultaat van de studies moet worden gewacht, kan voor het seizoen 1978 geen gebruik van het theater worden gemaakt.

Gevraagd wordt om een bedrag van f 150.000,--, dat in het investeringsplan is opgenomen in eerste instantie beschikbaar te stellen voor de realisering van een nieuwe afrastering en voor het verbeteren van de technische installaties.

De belangrijkste vraag waarover de Raad zich gesteld ziet is in feite of zij op basis van deze summere gegevens en de onzekerheid t.a.v. de financiële consequenties, medewerking kan verlenen aan de plannen voor renovatie van het theater.

De Raad is kritisch

Bij de behandeling van het voorstel in de Raad wordt al snel duidelijk dat de verschillende fracties toch wel moeite hebben met de vraag om f 150.000,-- uit te trekken voor, zoals o.a. wordt gezegd, een noodvoorziening die uiteindelijk duurder uit zal vallen.

Gevraagd wordt of er geen goedkopere wegen zijn die tot dit doel kunnen leiden. Men wil graag een offer brengen, maar niet tegen elke prijs.

Men is van mening dat er meer duidelijkheid dient te komen over de financiële consequenties (men denkt dat deze aanzienlijk kunnen zijn). Men wil de lasten en de lusten tegen elkaar afwegen. Wat nu gepresenteerd wordt is te mager, te vrijblijvend en in feite nattevingerwerk.

In het voorstel wordt ook gesteld dat de exploitatie door een particulier niet of nauwelijks mogelijk is vanwege de daaraan verbonden risico's. Gepleit wordt daarom om te zorgen dat het theater met het restaurant in één hand komt. Bij een renovatie of verkoop van het openluchttheater is het van belang de beschikking te hebben over het gehele complex.

Eenzelfde soort constructie zien we terug bij De Reehorst, cultuur en horeca samen. Zo kun je nog iets terugverdienen op de exploitatiekosten.

Het betoog, dat de wethouder namens het college geeft, kan als volgt worden samengevat:

Het openluchttheater moet als zodanig behouden blijven, niet alleen op grond van dierbare herinneringen aan het verleden, maar ook omdat de tegenwoordige samenleving van Ede op cultureel en sportief gebied gebaat is met de exploitatie van zo'n theater. Ook zal op korte termijn achterstallig onderhoud verricht moeten worden aan het openluchttheater, wil het gebruiksklaar zijn, want anders kan men de exploitatie voor volgend jaar wel vergeten. Ten slotte is het ontstellend moeilijk om op korte termijn duidelijkheid te verkrijgen over de bindingen met de huidige huurder, die graag het huurcontract omgezet wil zien in een erfpachtcontract.

Laten we eerst het theater opknappen om daarna te bezien of wij met de huidige huurder tot overeenstemming kunnen komen.

Na, op verzoek van de Raad, een gevraagde schorsing van de vergadering is deze van mening om het voorstel opnieuw te behandelen in de vergadering van januari 1978. Er is dan nog ruimschoots de tijd om de nodige voorzieningen aan het theater te treffen.

Het college acht het wijs, gezien de opstelling van de Raad, het voorstel aan te houden.

Eindelijk oplossing met huurder Calluna

In de raadsvergadering van 16 juli 1981 komt een voorstel aan de orde over de huurovereenkomst met de heer Moll, betreffende het restaurant Calluna, om te zetten in een erfpachtcontract voor dertig jaar en ingaande 1 januari 1982.

Ondanks dat dit alles al in de commissievergadering is afgekaart blijken er toch nog vragen te zijn. Zo wordt de erfpachtcanon van f 23.000,-- aan de lage kant gevonden. In kringen waar men met dit soort zaken te maken heeft, wordt dit bedrag als zeer laag gezien. Ook is een periode van tien jaar om de canon bij te stellen, veel te lang.

De wethouder wijst er op dat we hier te maken hebben met een huursituatie. De gemeente verkeert niet in een vrije positie, want we hebben hier te maken met de huurder van een bedrijfspand waarvan inmiddels – en met name sinds 1972 – is gebleken, dat de huurbescherming zo ver gaat, dat je in een onderhandelingspositie zeer beperkt bent in je mogelijkheden en in volledige overeenstemming tot een regeling moet komen. Bij een afwijzing gaat de normale huurovereenkomst verder.

De overeengekomen erfpachtcanon moet men ook relateren aan de huur van de afgelopen jaren, die namelijk f 4.000,-- bedroeg. Door de uitgifte in erfpacht komt er nu meer overzicht van de verantwoordelijkheden zoals beheer, toezicht en verantwoordelijkheden. En gezien de relatie met het aanliggende gebied, waar een school en een theater liggen, is het beter om de grond in erfpacht uit te geven, want zo blijft de eigendom duidelijk in eigen hand.

Zonder hoofdelijke stemming wordt aldus besloten.

Opnieuw werkgroep die de mogelijkheden van het openluchttheater bestudeert

In 1983 wordt er weer een ambtelijke werkgroep samengesteld die aan moet geven welke functie het openluchttheater dient te krijgen. Uit de aanbevelingen kan het college van Burgemeester en Wethouders een principe-uitspraak doen en aan de hand daarvan een definitief plan laten opstellen.

De conclusie uit het rapport luidt dat het handhaven van de theaterbestemming een kostbare en moeilijke zaak is. Er worden verder twee alternatieven aangedragen.

Als eerste komt naar voren dat het openluchttheater een park kan worden of als wandelgebied met recreatieve voorzieningen worden gebruikt.

Als tweede houdt de werkgroep de mogelijkheid van een theaterfunctie open.

Voor welke oplossing ook wordt gekozen, vast staat dat het hekwerk snel moet worden vernieuwd. Door de onzekere toekomst van het theater is er in feite onvoldoende geïnvesteerd. Er is wel een vorm van groenonderhoud geweest, maar er is geen sprake van dat alle gestorven planten zijn vernieuwd of dat een bepaalde staat is gehandhaafd.

Verder vertoont de tribune roestplekken, vooral de leuning, die het elk moment kunnen begeven. Ook het podium voldoet niet meer aan de eisen, terwijl de kleedkamers en de toiletten uit de Middeleeuwen lijken te stammen. Een goede elektrische installatie ontbreekt.

Gaat men voor de keuze om van het theater een groenfunctie te maken, zodat het overdag voor wandelaars open is, dan dient men rekening te houden met de investering van een ton (100.000 gulden).

25

Gaat men iets verder, door er ook enkele speeltoestellen te plaatsen en een toiletgroep toegankelijk te maken, dan zal de renovatie anderhalve ton kosten.

De mogelijkheid om in "de Kuil" nog voorstellingen te geven is dan definitief van de baan.

De andere keuze is de mogelijkheid om het theater weer geschikt te maken voor voorstellingen, maar dan moeten de gebouwen, de tribune, het groen en de elektrische installatie een goede opknapbeurt krijgen. De kosten hiervoor worden geschat op tweeënhalve ton.

Het theater zal dan wel de renovatiekosten voor het theatergedeelte en de exploitatiekosten moeten opbrengen. Deze worden geschat op vijfendertig duizend gulden per jaar. Bij tien voorstellingen is dat altijd nog drieënhalve duizend gulden per productie.

De spelbreker blijft het weer. Als het regent, zal uitgeweken kunnen worden naar De Reehorst, maar daarvoor moet wel de gewone zaalhuur worden betaald. Bovendien kan de kuil rond de drieduizend mensen bergen, terwijl De Reehorst niet meer dan zevenhonderd zitplaatsen heeft.

Deze handicap kan op één manier opgelost worden, door het theater te overkappen. De kosten daarvoor heeft de werkgroep maar niet uitgerekend, er van uitgaande dat dit een onhaalbare zaak is.

Voorstel overdracht openluchttheater met gesloten beurzen

Zoals we hebben kunnen lezen heeft de gemeente Ede zich de afgelopen jaren het hoofd gebroken over de toekomst van het openluchttheater, dat een enorme exploitatielast met zich meebrengt.

Dit veranderde toen de heer Willem Heiwegen, de nieuwe beheerder van Calluna, een visje uitgooide om de belangstelling voor een eventuele aankoop van het totale complex (Calluna plus openluchttheater) te peilen. Die bleek duidelijk aanwezig en uit het daaruit voortvloeiende vervolg werd uiteindelijk een aantal wederzijdse voorwaarden aan de transactie verbonden. Die komen op het volgende neer:

De gemeente dient bereid te zijn om de bestemming van de over te dragen percelen zodanig te wijzigen, dat de bouw van een hotel mogelijk wordt.

Als de wijziging erdoor komt, betaalt de heer Heiwegen daarvoor een vergoeding van 600.000 gulden aan de gemeente. Voor de grond betaalt hij 287.500 gulden, zodat met de totale aankoop 887.500 gulden gemoeid is.

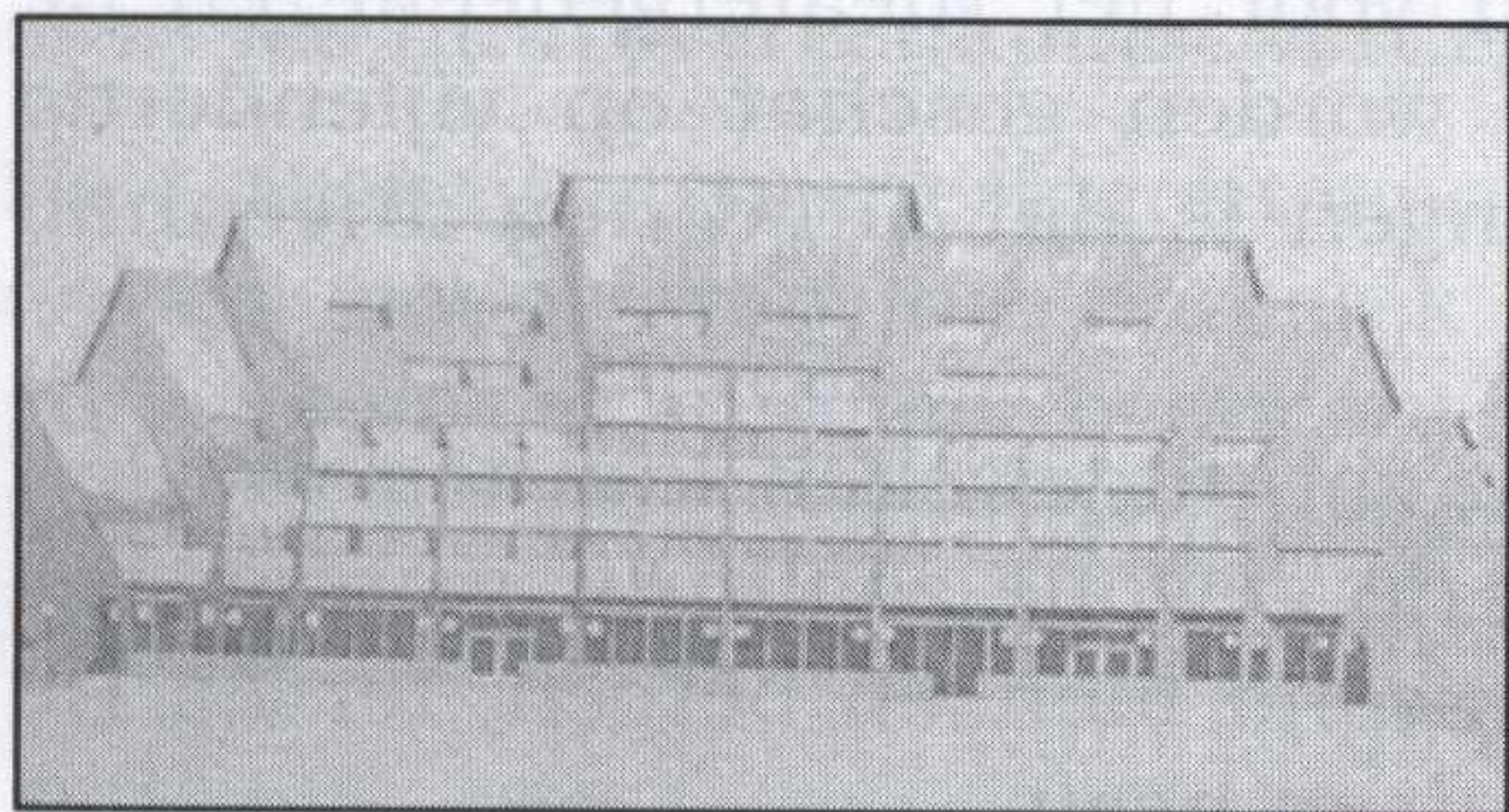
De verplichtingen van de gemeente zijn de vergoeding van 190.000 gulden, als tegemoetkoming in de kosten van een nieuwe afrastering, de renovatie van de beplanting, verhardingen en opstallen die de heer Heiwegen verplicht moet verwezenlijken. Verder wordt een eenmalige bijdrage gegeven voor de onderhoudswerkzaamheden die nodig zijn om het gerenoveerde complex te onderhouden. Daarvoor is een bedrag van 697.500 gulden begroot.

Bij elkaar opgeteld komen de lasten van de gemeente overeen met de opbrengst van de verkoop. Zo kan de overdracht met "gesloten beurzen" plaatsvinden.

Echter gaat het wijzigen van het bestemmingsplan onverhoopt niet door, dus er komt geen mogelijkheid tot het bouwen van een hotel, dan kan deze transactie de gemeente 600.000 gulden kosten.

Als de gemeenteraad op 22 mei 1985 zich hiermee kan verenigen (op één wethouder na zijn Burgemeester en Wethouders akkoord), zal het totale complex (2,7 ha) worden verkocht aan de Heer Heiwegen.

En deze heeft grootse plannen met zijn restaurant en het belendende openluchttheater. Die plannen zijn onder meer de bouw van een vrij groot hotel (100 bedden), een zwembad, sauna en bar. Daarnaast is hij van plan om het zo fraai gelegen restaurant uit te breiden met twee eetzaal.

Een tekening van het hotel dat gepland was om gebouwd te worden op de bovenrand bij de tribune met uitzicht op het speelveld. (tekening Ede Stad 23 okt. 1985)

voorzien van elk mogelijk comfort en zeker ook ingesteld zijn op het ontvangen van congressen.

De heer Heiwegen is zeker voornemens om het openluchttheater bij voorkeur open te stellen voor Edese verenigingen en instellingen. Uiteraard zullen de

huidige gebruikers zoals de gymnastiekvereniging, de stichting Heideweek en het Gospelfestival van harte welkom blijven.

Trouwens, één van afspraken met de gemeente in het contract is om de huurprijs op hetzelfde niveau te houden als de prijzen die voor sportvelden wordt berekend.

Steekspel vooraf

Daags voor de raadsvergadering wordt het voorstel nog besproken in de commissievergaderingen van financiën en ruimtelijke ordening.

In het algemeen wordt erkend dat hier een "uniek stukje Ede" uit handen wordt gegeven. Het bestuur doet daar nog een schepje bovenop door te stellen dat in deze kwestie de onmacht duidelijk naar voren komt en dat we er niets van gemaakt hebben. En dat zal zeker onder de vlag van de gemeente niet verbeteren. Dat kan heel bestuurlijk Ede zich aantrekken. Het wordt tijd dat dit gemeentelijke bezit over gaat in particuliere handen.

In de overeenkomst zijn daarom zo veel mogelijk waarborgen geschapen om dit "unieke stukje Ede" in stand te houden.

Maar bij die waarborgen zetten de raadsleden toch grote vraagtekens, zeker als de bestemmingsplanwijziging geen doorgang vindt, waardoor een risico van 600.000 gulden ontstaat.

Ook ziet men liever dat het gehele complex zal worden getaxeerd, zelf opgekapt en de bestemmingsplanwijziging aangevraagd, om het daarna voordelig te verkopen.

En verder komt bij de stichting van een hotel aan de rand van de kuil een dominant gebouw zichtbaar dat ver boven de bestaande bebouwing uitsteekt en de kans dat de omwonenden bezwaar gaan aantekenen wordt ermee vergroot.

Het bestuur verdedigt zich door te stellen dat de bouw en de exploitatie van het hotel een grote stimulans voor de werkgelegenheid met zich meebrengt. En als we het financieel bekijken dan heeft de gemeente altijd op de kuil moeten toeleppen en zonder verkoop zal dat wel zo blijven.

De (val)kuil in de raad

Na langdurige en chaotische beraadslagingen is besloten om het openluchttheater en restaurant Calluna te verkopen. Echter na afloop van de vergadering ontstaat verwarring over de interpretatie na een aangenomen amendement van een fractie en geven de Wethouder en de fractie een totaal verschillende uitleg van het genomen besluit.

Deze fractie heeft namelijk een amendement ingediend waarin het college wordt opgedragen opnieuw met de heer Heiwegen te onderhandelen over een aantal in het contract op te nemen voorwaarden. De meerderheid van de raad, inclusief de Wethouder, stemmen daarbij in.

Burgemeester en Wethouders leggen deze wijziging zo uit, dat als met de heer Heiwegen niet tot overeenstemming wordt gekomen, automatisch het oorspronkelijke collegevoorstel van kracht is, terwijl de fractie vindt dat in die situatie het voorstel opnieuw in de raad moet komen.

De fractie heeft voorgesteld dat de heer Heiwegen de kuil niet koopt, maar van de gemeente in bruikleen krijgt. Verder moet hij een bouwplicht accepteren en tot besluit moet hij gedogen dat de ca. 900.000 gulden die hij krijgt voor onderhoud en renovatie niet ineens, maar in jaarlijkse termijnen wordt uitgekeerd.

Voor de heer Heiwegen is dit onaanvaardbaar, waardoor overleg over de aangepaste voorwaarden op voorhand onmogelijk is en dat daarmee het door de raadsmeerderheid gesteunde contract, niet zal worden geaccepteerd.

Voor de Wethouder het sein om de vrijheid te hebben om de transactie te effectueren, waarna de fractie laat weten desnoods het raadsbesluit bij de Kroon voor vernietiging aan te dragen.

En diezelfde Kroon moet er waarschijnlijk ook aan te pas komen, nadat een groot aantal omwonenden nog voor de vergadering een brief naar alle raadsleden heeft gestuurd met de mededeling ernstige bezwaren te hebben tegen de bouw van een hotel bij de kuil.

Verkoop restaurant en openluchttheater opnieuw in raad

In de commissievergadering ruimtelijke ordening van 12 juni 1985 komt de kwestie weer aan de orde. Inmiddels zijn er nu twee fracties die erop aandringen dat het college een nieuw raadsvoorstel bij de gemeenteraad moet indienen. Zij vinden dat het oude collegevoorstel ongeldig is omdat het raadsbesluit het voorstel plus amendement omvat.

De Wethouder gaat schoorvoetend akkoord, maar zegt te hopen dat de onderhandelingen een nieuwe behandeling in de raad niet nodig maken. We streven naar een resultaat waarover iedereen tevreden is.

En dat resultaat ziet er als volgt uit. De komende drie jaar zal de heer Heiwegen het theater in bruikleen krijgen waarvoor de gemeente dan een vergoeding aan hem geeft van 55.800 gulden, zolang er nog niet gebouwd is.

Daarna gaat de kuil in alle geval in eigendom over aan de heer Heiwegen. Verder is opgenomen dat er een bouwplicht op rust, echter deze zal geen sancties met zich meebrengen.

Bij de behandeling in de raadsvergadering van 20 juni 1985 is er nog een diepgaande discussie over het nieuwe voorstel dat in feite toch niet zo veel afwijkt van het oude voorstel.

Bij de uiteindelijke stemming, 18 stemmen voor en 15 stemmen tegen, gaat een krappe meerderheid van de raad akkoord met de verkoop van restaurant Calluna op dit moment en de verkoop op termijn (drie jaar) van de kuil.

De omwonenden komen in verzet

Bewoners van straten in de omgeving van het openluchttheater pikken het niet langer. Zij zijn het zat dat de laatste tijd steeds meer groen uit dit deel van Ede verdwijnt. Nu er ook nog plannen zijn om bij dit openluchttheater een groot hotel te bouwen is de maat helemaal vol.

Enkele buurtbewoners hebben een brief opgesteld voor alle bewoners van de wijk waarin zij oproepen tot "deelname aan acties tegen de bouw van een hotel" in dit nu nog groene gedeelte van Ede. De brief luidt als volgt:

Geachte buurtbewoners,

In de diverse Edese kranten heeft u waarschijnlijk al gelezen dat er plannen zijn om bij het openluchttheater een groot hotel te bouwen.

Een aantal bewoners uit verschillende straten die rondom het openluchttheater zijn gelegen hebben een brief gestuurd naar de gemeenteraadsfracties en naar Burgemeester en Wethouders waarin zij te kennen geven, bezwaren te hebben tegen deze plannen.

De bezwaren die in deze brief (d.d. 21 mei 1985) werden genoemd zijn de volgende:

- de bouw van een groot hotel betekent dat veel bomen en struiken moeten worden gekapt. Er is de laatste tijd al heel veel groen in dit deel van Ede verdwenen*
- een groot en hoog hotel misstaat in deze wijk*
- een dermate groot hotel betekent veel overlast voor de buurt; voor drukverkeer is het stratenplan in deze wijk bovendien totaal niet geschikt.*

Wanneer er in Ede behoefte zou bestaan aan een dergelijk groot hotel annex congrescentrum ligt het meer voor de hand dit in de omgeving van het station of meer in het centrum te bouwen. De stappen die wij als buurtbewoners kunnen zetten, ten einde de bouw van dit hotel tegen te gaan, zijn onder meer het indienen van officiële bezwaarschriften. Plannen hiervoor zijn al in een gevorderd stadium. Wij hebben u deze brief geschreven om u te informeren m.b.t. de gang van zaken tot nu toe en de plannen die er bestaan. Wij hebben goede hoop dat door deze actie, de voorgenomen bouw niet door zal gaan, zodat onze wijk leefbaar en groen blijft.

Mocht u meer willen weten over deze acties of mee willen werken, neemt u dan contact op met mevr. E.J. Polak-Posthuma, I. Houtman of J. Groot.

(allen voorzien van adres en telefoonnummer)

Eindelijk een nieuw hek

Op 7 augustus 1985 krijgen de direct omwonenden een brief van de Dienst Gemeentewerken met de mededeling dat Calluna BV (erfpachter mevrouw Heiwegen-Minnen) verzoekt om een vergunning te verlenen voor het vernieuwen, verplaatsen en verhogen van een hekwerk rond de percelen van het Calluna restaurant en het openluchttheater. Om dit te effectueren willen Burgemeester en Wethouders gebruik maken van een vrijstellingsbevoegdheid.

De direct omwonenden worden 14 dagen in de gelegenheid gesteld om eventuele bezwaren in te dienen tegen dit bouwplan. Zonder reactie gaat de gemeente er van uit dat er dan ook geen bezwaren tegen het bouwplan bestaan.

Maar binnen de gestelde termijn komt er een stroom van bezwaarschriften (30 stuks) los.

Deze spitsen zich vooral toe op het feit dat er een uniek stukje Ede achter de tralies wordt gezet, het toegangspad tot de Calluna school wordt afgesloten en het recht op vrije wandeling wordt tenietgedaan. Ten slotte wordt gevraagd de gaashoogte van het hek gelijk te houden aan het huidige, te weten 1.50 meter (gevraagd wordt 2.50 meter, waarvan 2.00 meter gaashoogte en 0.50 meter puntedraad).

wijziging van het bestemmingsplan niet door te voeren.

De bezwaarmakers krijgen de gelegenheid om op 22 oktober 1985 tijdens een bezwarenzitting e.e.a. mondeling toe te lichten. Tevens zullen zij informatie krijgen over de toekomstige bouwontwikkelingen.

De bezwaren zitting wordt druk bezocht en er geven meer omwonenden acte de présence dan zijn uitgenodigd. Een ieder krijgt de gelegenheid om zijn of haar zegje te doen, maar de gemeente houdt op alle punten voet bij stuk. "Er staat een oud hek en er komt een nieuw hek" en "U kunt uw wensen en bezwaren kenbaar maken, maar het college beslist".

Eén toezegging wil de wethouder wel doen; hij zei gemeentelijke initiatieven toe op het gebied van het overdag vrijhouden van het pad bij Calluna voor schoolgaande kinderen. En daar kunnen de aanwezigen het mee doen.

Bij het ontvouwen van de plannen en tekeningen voor het geplande hotel boven op de kuil (23 meter hoog; 100 kamers en 175 bedden) laten de aanwezigen duidelijk hun afkeer blijken. Zij zijn nu van plan een buurtvereniging op te richten om sterker te staan in de komende procedures.

Op 14 november 1985 verklaren Burgemeester en Wethouders de ingediende bezwaren als ongegrond.

Dat er een toegang komt of blijft over particulier terrein t.b.v. de Calluna school wordt, na overleg met de wethouder van onderwijs, niet noodzakelijk geacht.

Alleen de hoogte van het hek mag niet meer bedragen dan 2.00 meter, namelijk 1.50 meter gaashoogte en daarboven drie puntdraden (0.50 meter).

30

Gemeente krijgt groen licht om te verkopen

Begin oktober 1985 heeft de Raad van State geoordeeld dat de gemeente Ede het restaurant Calluna en het openluchttheater mag verkopen aan de heer Heiwegen. Een bezwaarschrift afkomstig van een aanwonende is ongegrond verklaard.

Reden voor de gemeente om een notaris te verzoeken de verkoopakte op te stellen.

De verkoop betreft het restaurant Calluna met bedrijfswoning, midgetgolfbaan en verdere aanhorigheden met erf en grond, gelegen aan de Van Pabstlaan 1 te Ede. Het perceel is voor een deel belast met het recht van erfpacht t.b.v. Calluna BV (erfpachter is mevrouw L.W. Heiwegen-Minnen, directeur van Calluna BV).

De koopsom is 287.500 gulden.

De akte vermeldt verder de procedure die gevolgd wordt voor de toekomstige verkoop van de kuil (openluchttheater). Zo gauw het recht tot het bouwen van een hotel wordt verkregen zal de verkoopakte niet later dan drie maanden na mededeling daarvan worden verleden.

Zal blijken dat het wijzigen van de planologische bestemming binnen drie jaar na de officiële aanvraag (dit is de eerste dag van de ter inzage ligging van een daartoe strekkend ontwerpplan) niet mogelijk is, zal binnen drie maanden, na mededeling hiervan door het college van Burgemeester en Wethouders alsnog levering plaatsvinden via een notariële akte. In deze laatste peri-

ode zijn de bewuste percelen (het openluchttheater) aan de toekomstige koper in bruikleen gegeven.

Bij verhuur van de kuil aan Edese verenigingen en stichtingen zal de toekomstige koper geen hogere tarieven hanteren dan de door de gemeente te hanteren huurprijzen van sporthallen. (eerdere documenten spreken van sportvelden)

Tegelijkertijd wordt een akte verleden waarbij de heer Heiwegen de grond die hij heeft gekocht en die buiten het erfpacht deel valt, ook in erfpacht gaat uitgegeven aan Calluna BV te Ede, waarvan zijn vrouw directeur is. Vanaf dat moment is dus de totale aankoop van de heer Heiwegen ondergebracht als erfpacht bij Calluna BV, waar hij de blote eigenaar van is.

Vereniging Ederkuil-Calluna opgericht

Eind januari 1986 is er een eerste bijeenkomst van de nieuw opgerichte vereniging Ederkuil-Calluna, die onder meer wil waken voor het behoud van de culturele en landschappelijke waarden van de kuil of met andere woorden: het behoud van het openluchttheater voor de gemeenschap.

De vereniging, opgericht in november 1985 telt op dit moment al 175 leden.

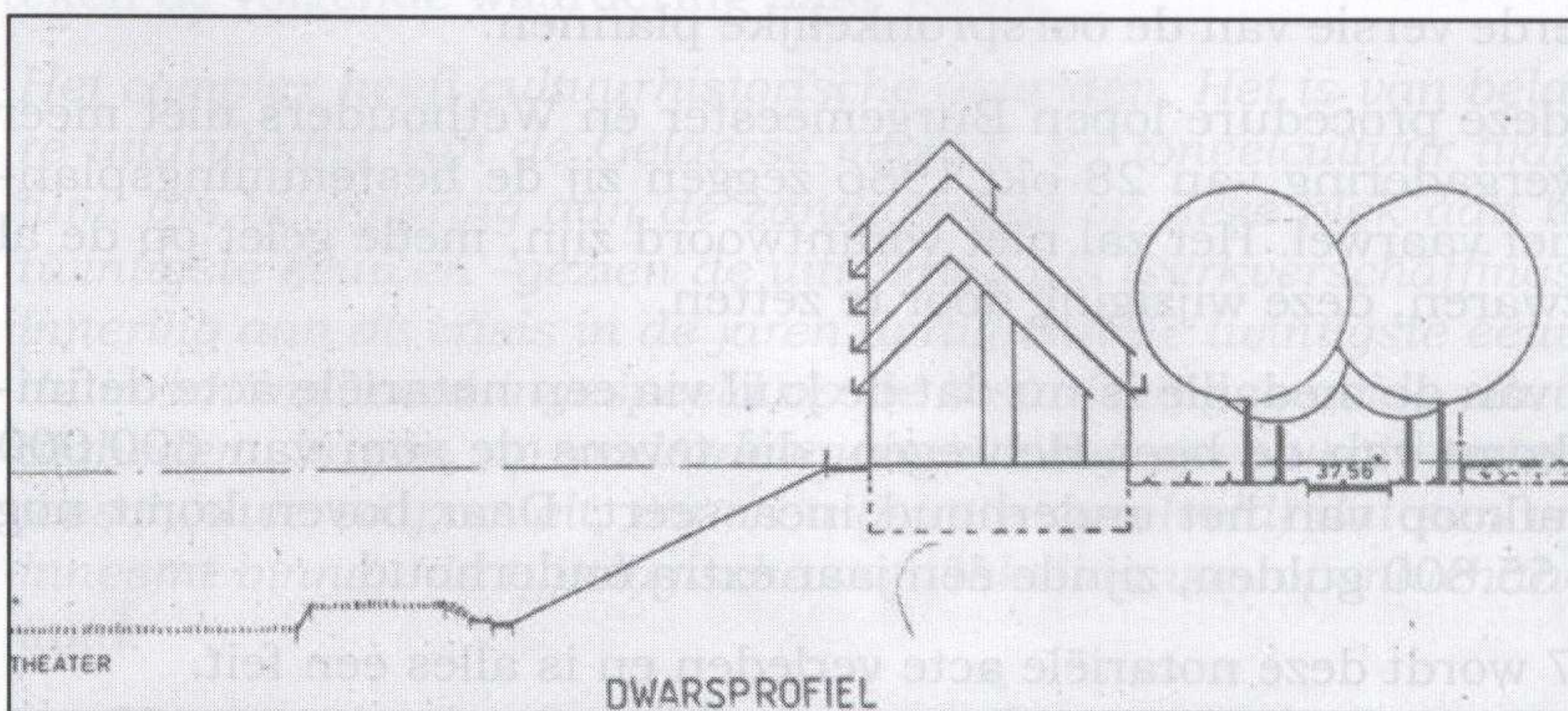
In deze bijeenkomst (opinievormend) komt naar voren dat deze over enkele weken een vervolg zal hebben maar dan als besluitvormende vergadering.

Een aantal agendapunten staat al op de rol zoals het plegen van onderzoek naar de mogelijkheid of de Ederkuil op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst kan worden.

Ook is het de bedoeling om in de volgende bijeenkomst een bestuur te kiezen en werkgroepen in te stellen die het indienen van bezwaren zullen begeleiden. Een belangrijk aandachtspunt van de vereniging is bijvoorbeeld de hoorzitting die in februari of maart a.s. verwacht wordt in verband met de benodigde bestemmingsplanwijziging.

Een ander heet hangijzer vormt de verkeerstoename. Alleen al het vinden van voldoende parkeergelegenheid moet een probleem vormen.

Hotelplannen op losse schroeven

Doorsnede van het hotel met uitkijk op het speelveld (links)

De plannen om een hotel met honderd kamers te bouwen op

de rand van de Ederkuil, het openluchttheater, gaan hoogstwaarschijnlijk niet door. Het college van Burgemeester en Wethouders heeft een advies van de afdeling Stedebouw van de gemeente overgenomen om de noodzakelijke wijziging van het bestemmingsplan niet door te voeren.

De argumenten waarop het college zich beroept zijn nagenoeg dezelfde als die van de vereniging Ederkuil-Calluna. Het hotel zal met zijn vijf bouwlagen te massaal worden. Daarnaast zullen voor de parkeervoorzieningen vergaande ingrepen in het bestaande bosrijke gebied moeten worden gedaan en het hotel zal te veel extra verkeer aantrekken.

Ook het duidelijk "neen", dat de buurt in eerste instantie al liet horen gevolgd door de oprichting van de vereniging Ederkuil-Calluna en de signalen van Gedeputeerde Staten van Gelderland, n.a.v. een bezwaarschrift van mevrouw Polak uit Ede, die duidelijk planologische problemen zien, zullen hebben bijgedragen aan dit advies.

Als de gemeenteraad dit advies volgt dan kan de gemeente niet meer aan zijn contractuele verplichtingen voldoen en gaat de transactie met gesloten beurzen ook niet door. De heer Heiwegen kan dan 600.000 gulden van de gemeente Ede tegemoet zien, namelijk het bedrag waarmee de gemeente voor de toekomst het onderhoud aan het openluchttheater afkoopt.

Definitief afgeblazen

Onder nader te stellen voorwaarden zal de heer Heiwegen afzien van zijn hotelplannen. Hij stelt daar een zevental voorwaarden tegenover. De belangrijkste zijn o.a. om de mogelijkheid te scheppen tot uitbreiding van het bestaande restaurant Calluna, de bouw van een viertal villa's op het complex en de medewerking bij de aankoop van een leegstaande school, aansluitend aan het terrein.

Deze voorwaarden die overeenstemming moeten bewerkstelligen met de heer Heiwegen zijn voor de gemeente echter moeilijk te accepteren.

32

In de vergadering van 6 mei 1986 worden de belangrijkste voorwaarden afgewezen. De heer Heiwegen mag geen villa's bouwen op het terrein van het openluchttheater, hij kan het schoolgebouw met bijbehorende grond niet kopen en mag het restaurant Calluna niet boven de al toegezegde uitbreiding, vergroten.

Als de heer Heiwegen zich zal beroepen op het bestaande contract met de gemeente waarin het in procedure brengen van de bestemmingsplanwijziging is opgenomen, dan willen Burgemeester en Wethouders hooguit meewerken aan een versoepelde versie van de oorspronkelijke plannen.

Maar ook voor deze procedure lopen Burgemeester en Wethouders niet meer warm. In hun vergadering van 28 okt. 1986 zeggen zij de bestemmingsplanwijziging definitief vaarwel. Het zal niet verantwoord zijn, mede gelet op de al ingebrachte bezwaren, deze wijziging door te zetten.

De andere zijde van de medaille is nu dat de kuil via een notariële acte definitief in handen komt van de heer Heiwegen, die tevens de som van 600.000 gulden van de afkoop van het onderhoud incasseert. Daar boven komt nog een bedrag van 55.800 gulden, zijnde één jaar extra onderhoud.

Op 20 febr. 1987 wordt deze notariële acte verleden en is alles een feit.

Bouw kiosk en verkoop en verkoop

In 1988 stellen Burgemeester en Wethouders voor om de bestemming van het openluchttheater, nu "openbaar en gemeenschappelijk groen", te wijzigen in "recreatieve doeleinden".

Hierdoor wordt de mogelijkheid gecreëerd om de bestaande gebouwen en bouwwerken enigszins aan te passen en te moderniseren.

Om het gehele complex exploitabel te houden wordt er in deze planopzet ook voorzien in de bouw van een kiosk aan de bovenrand van de tribune.

In ieder geval wordt dit laatste uitgevoerd.

Opname van de tribune samen met de gebouwde kiosk. (foto: P. Lommen)

Er treedt weer een verandering op als de heer W. Heiwegen besluit het openluchttheater te verkopen. De nieuwe eigenaar wordt de Stichting Domus 78.

Deze stichting laat al in de akte vastleggen dat het gekochte door de koper zal worden gebruikt als openlucht-

theater en als verenigingsgebouw (de kiosk)

Vereniging Oud Ede werkt mee aan plaatsing openluchttheater op de rijksmonumentenlijst.

Bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is in 2001 een verzoek van de Vereniging Oud Ede binnengekomen om het in de gemeente Ede gelegen openluchttheatercomplex op de rijksmonumentenlijst te plaatsen.

33

Via de monumentenwet 1988 is voor de gemeente de termijn om zaken of panden op die lijst te zetten al lang verstreken. Alleen verenigingen of stichtingen etc. kunnen nog plaatsing bewerkstelligen. Vandaar dat de Vereniging Oud Ede in dit geval als intermediair optreedt.

In het verzoek komt t.a.v. het openluchttheater naast de beschrijving van een tiental zaken zoals alle gebouwen, het paden- en wegenstelsel en het gedenkteken de volgende waardering naar voren.

Het complex heeft cultuurhistorische waarden. Het is van belang als bijzondere uitdrukking van de Gelderse muziek- en toneelcultuur tijdens het interbellum, als herinnering aan de zandwinning op deze plek aan het begin van de twintigste eeuw –gezien de uitvoering als werkverschaffingsproject- als herinnering aan de crisis in de jaren dertig van de twintigste eeuw. Aangezien bij de inrichting werd ingespeeld op de historisch gegroeide situationele omstandigheden, is een op onderdelen innovatief openluchttheater ontstaan (bijv. toeschouwerscapaciteit, vorm en grootte speelveld) dat een vrij unieke plaats inneemt binnen de typologische ontwikkeling van openluchttheaters in Nederland.

- *Het complex heeft architectuur- en bouwhistorische waarden. Diverse opstallen zijn als exponenten van het Nieuwe Bouwen van belang vanwege het indertijd zeer innovatieve karakter van de stijl en de toegepaste bouwtechniek en materialen. De toepassing van misbaksels in enkele andere complexonderdelen verwijst indirect naar de crisisjaren. Het complex is*

van belang vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het totale ontwerp en de verzorgde detaillering van de diverse opstallen, de groenaanleg en de padenstructuur.

- Het complex heeft ensemblewaarden. Het is van belang vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de plek als zandwinninglocatie en vanwege de gaaf bewaard gebleven functionele, structurele en stilistische samenhang tussen de diverse complexonderdelen.
- Het complex is van belang vanwege de visuele gaafheid en als vooroorlogs openluchttheater in architectuurhistorisch, typologisch en functioneel opzicht uitermate zeldzaam.

Ook gemeente Ede geeft positief advies om openluchttheater op nationale monumentenlijst te plaatsen

De aanvraag van de Vereniging Oud Ede wordt bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg goed ontvangen.

De aanwijzing van onroerende goederen als beschermd monument berust op een besluit van de Minister. De formele plaatsingsprocedure wordt gevoerd door het Rijk.

Volgens de Monumentenwet 1988 heeft de raad van de gemeente slechts een adviserende rol.

De gemeente Ede krijgt nu het verzoek om binnen vijf maanden advies uit te brengen. Zij zijn nu verplicht om de eigenaren, de hypothecaire schuldeisers en de verzoeker(s) te horen over dit verzoek. En dat gebeurt ook.

34 De verzoeker, de Vereniging Oud Ede, gaat akkoord.

De huidige eigenaar, de Stichting Domus 78 geeft tijdens de hoorzitting van 3 april 2002 aan dat zij in overleg zijn met de gemeente Ede over een eventuele toekomstige eigendomsoverdracht van het openluchttheater. Zij willen liever eerst de uitkomst van deze onderhandelingen afwachten, maar de stichting spreekt zich niet nadrukkelijk voor of tegen plaatsing uit.

Wel wordt nog gewezen op de beperkte financiële middelen, wanneer onderhoud of restauratie van de opstallen noodzakelijk zal zijn. Niettemin staat de stichting op het standpunt dat zij voorstander is van een verantwoorde bestemming van het complex bij een eventuele verkoop.

De uitkomsten van deze hoorzitting, gevoegd bij het advies van de gemeentelijke monumentencommissie komen als voorstel in de Edese gemeenteraad en deze heeft er geen enkele moeite mee te gaan met dit voorstel.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, waaronder de Monumentenzorg ressorteert, krijgt dan ook het raadsbesluit met het advies om het openluchttheater op te nemen als beschermd rijksmonument toegestuurd.

Het openluchttheater wordt monument en de gemeente wordt erpachter.

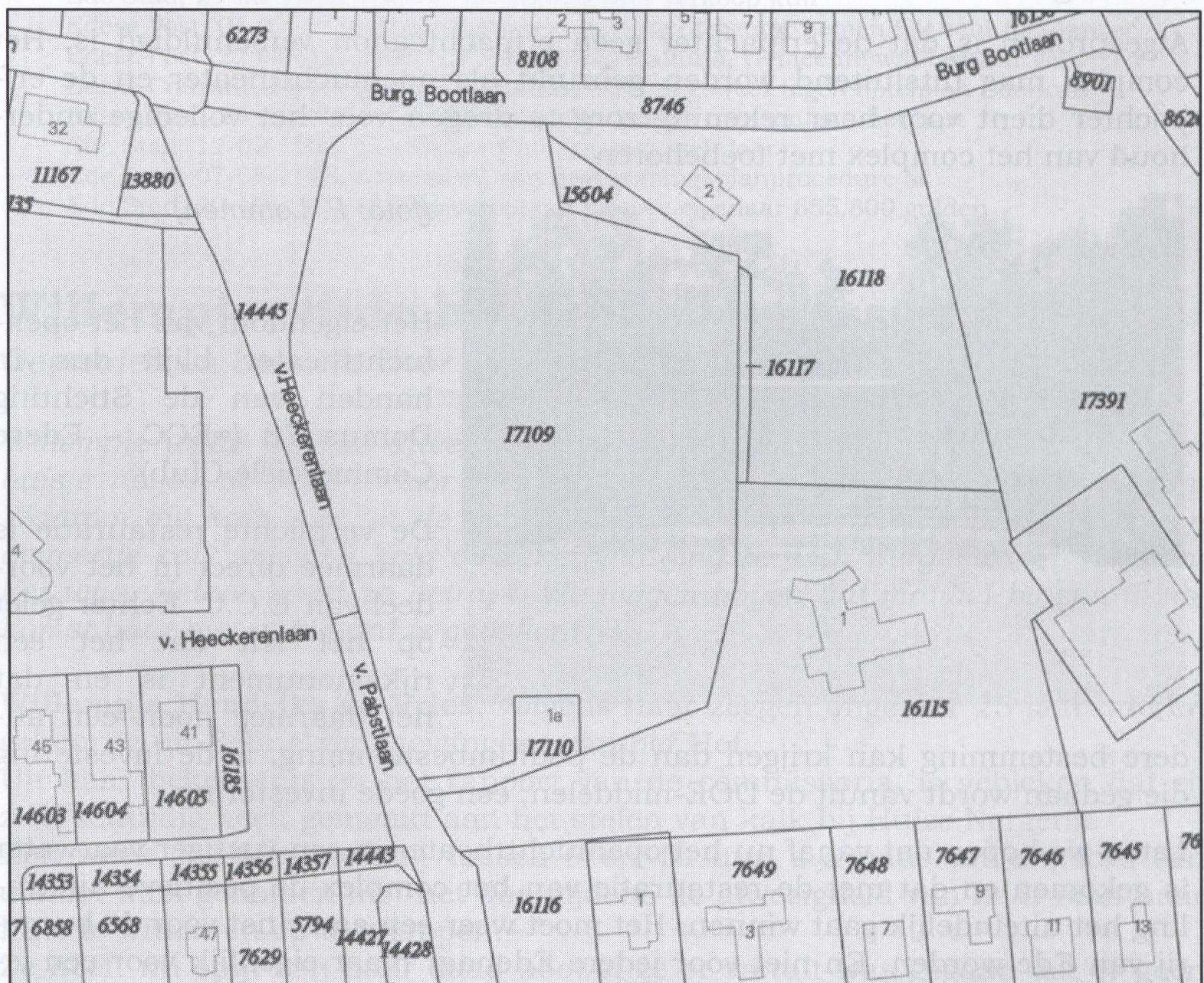
Op 16 december wordt bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg het besluit genomen om het openluchttheater op te nemen in het monumentenregister. Vanaf dat moment is de gemeente Ede een rijksmonument rijker.

Inmiddels heeft de gemeente niet stilgezeten en een haalbaarheidsonderzoek laten instellen voor de restauratie van het theater (afgerond 31 maart 2003). Om dit complex weer in goede staat te brengen is een bedrag van ongeveer € 470.000,-- nodig. Een aantal werkzaamheden hoeft niet per direct te worden uitgevoerd. In ieder geval is er voor de restauratie-aanpak al een budget uit het DOE-fonds (Duurzame Ontwikkeling Ede) opzij gezet tot een bedrag van € 272.000,--(raad akkoord 2 februari 2006).

Gemeld dient nog wel te worden dat de werkzaamheden t.a.v. de groenvoorziening in deze begroting niet zijn meegenomen.

Op verzoek van Burgemeester en Wethouders wordt er een restauratieplan opgezet en met dit DOE-geld kan al gedeeltelijk tot restauratie worden overgegaan.

Bij dit plan komt ook aan de orde om de bestaande kiosk d.m.v. een aanbouw te vergroten.

Afdruk van de kadastrale kaart waarop duidelijk een deel van de kiosk en een toegangspad naar de Van Pabstlaan zijn aangegeven. (Ede sectie K nr.17110 met huisnr. 1a) Dit deel valt buiten het vastgestelde monument (F. Ossenkoppele, Kadaster)

Dit geheel gaat naar de Rijksdienst voor de Monumentenzorg voor advies en goedkeuring. Het restauratieplan wordt op hoofdlijnen goedgekeurd. Onderling overleg blijft natuurlijk verplicht.

De aanbouw aan de kiosk is een andere zaak. Met dit plan kan de Rijksdienst zich moeilijk verenigen, temeer omdat op de plek van deze aanbouw een deel van de oorspronkelijke bomenaanleg aanwezig is. Hiervoor komt een negatief advies (22 september 2005). Het plan dient te worden aangepast zodat aan dit bezwaar kan worden tegemoet te komen.

Het overleg tussen de Stichting Domus 78 en de gemeente Ede is ook tot een goed einde gebracht. Op 2 november 2004 gaat de raad van de gemeente Ede akkoord met het voorstel om het openluchttheater per 1 januari 2005 in erfpacht aan te nemen met uitzondering van een gedeelte van het clubgebouw (kiosk) en een toegangspad daar naar toe.

De erfpachtstermijn is vastgesteld voor 20 jaar.

De erfpachter (gemeente Ede) neemt de aanpassingen van de voorzieningen welke noodzakelijk zijn met de bereikbaarheid van het clubgebouw voor haar rekening.

Afgesproken is dat de erfpachter geen erfpachtcanon verschuldigd is. Het complex mag uitsluitend worden gebruikt als openluchttheater en de erfpachter dient voor haar rekening zorg te dragen voor het volledige onderhoud van het complex met toebehoren.

(foto: P. Lommen)

Het eigendom van het openluchttheater blijft dus in handen van de Stichting Domus 78 (=ECC - Edese Commerciële Club).

De verplichte restauratie is daarmee direct in het voordeel van E.C.C. Echter gelet op het feit dat het een rijksmonument is en dat het daarmee nooit een an-

dere bestemming kan krijgen dan de podiumbestemming, is de investering die gedaan wordt vanuit de DOE-middelen, een goede investering.

Laten we hopen dat vanaf nu het openluchttheater in een rustiger vaarwater is gekomen en dat met de restauratie van het complex de positieve uitstraling het uiteindelijk gaat winnen. Het moet weer een aanwinst voor de burgerij van Ede worden. En niet voor iedere Edenaar maar eigenlijk voor een ieder die daar belangstelling voor heeft. Zoals het er nu naar uitziet blijft het een gesloten complex. Hebben we in Ede een rijksmonument, dat met veel gemeenschapsgeld wordt opgeknapt, en dan mag niemand het zien of slechts op hoogtijdagen bij voorstellingen. Laat de kuil in de zomer op bepaalde dagen weer opengaan voor toeristen en belangstellenden! Misschien een taak voor de V.O.E.?

Bronnen

- H.J. Nijenhuis: De geschiedenis van het openluchttheater; Ede Stad 5 maart 1986
- Oud archief en documentatievoorziening van de gemeente Ede
- W. Verwayen, Openluchttheater Ede 40 jaar, Edese Courant, 29 mei 1976
- P.J.A. Lommen, monumentencommissie gemeente Ede
- Edese Courant; 4 juli 1986
- Kadaster, F. Ossenkoppele
- Edese Courant; 29 mei 1976; Risico te groot voor particulier
- Edese Courant; 29 mei 1976; Scheiding in beheer van theater en restaurant Calluna
- Ede Stad, 15 november 1977; Nieuw leven voor het openluchttheater
- Ede Stad, 15 juni 1983; Werkgroep zet mogelijkheden openluchttheater op een rij
- Ede Stad, 8 mei 1985; Verkoop openluchttheater bijna rond
- Edese Courant, 14-05-1985; We hebben er echt niets van gemaakt als gemeente
- P. Standaart, archief
- G. Breman, archief
- R. van Amerongen, archief
- Ede Stad, 15-05-1985; Twijfels over verkoop openluchttheater
- Edese Courant, 23-05-1985; Kuil in privéhanden
- Ede Stad, 29-05-1985; Raad in verwarring over verkoop kuil
- Edese Post, 04-07-1985; Buurtbewoners openluchttheater nemen het echt niet langer
- Edese Post, 22 oktober 1985; Bezwaarzitting Calluna, Gemeente wanbestuur verweten
- Edese Courant, 19-01-1986; Callunabuurt in het geweer tegen hotelplan Ederkuil
- Edese Post, 29-01-1986; Openluchttheater gaat de mensen aan het hart
- Ede Stad, 12-02-1986; Hotelbouw Calluna gaat niet door
- Ede Stad, 07-05-1986; College wil van bestemmingsplanprocedure af
- Ede Stad, 29-10-1986; Gemeente betaalt nieuwe eigenaar 655.800 gulden

Willempje wilde haar man verrassen

Gevonden en bewerkt door Dick Kranen

37

Willempje wilde van de afwezigheid van haar man gebruik maken om haar huisje netjes te maken door het van een nieuwe laag witkalk te voorzien. Waarom die kalk niet uit de voorraad bij Nergena gehaald? Wie zou er een emmertje kalk missen? Voor de zekerheid ging ze naar Nergena toen het donker was. Helaas werd ze betrappt. We mogen hopen dat manlief bij zijn thuiskomst haar niet al te hard is gevallen!

Willempje Hendriks de Vries, volgens haar zeggen ongeveer 25 jaar oud en geboortig uit Bennekom, gevangene van het Hof.

Uit haar bekentenis en het rapport van de commissaris, is gebleken dat zij zich schuldig heeft gemaakt aan het stelen van kalk bij Huize Nergena.

Een week geleden heeft zij tussen 9 en 10 uur 's avonds uit een kuil een emmer kalk genomen met het doel tijdens de afwezigheid van haar man haar huis te witten en op te knappen.

Ze heeft nu spijt van haar daad hoewel ze er vanuit was gegaan dat er geen kwaad stak in haar handelwijze.

Gelet op het feit dat de gearresteerde zwanger is, wordt ze veroordeeld om nog twee dagen 'op water en brood' in hechtenis te blijven.

(4 oktober 1747)

Bron: Gelders Archief, toegang 124 (Hof van Gelre en Zutphen), inv. nr. 540

De markt in Ede

Hetty Blaauw

Wij gaan allemaal wel eens naar de markt op maandag of zaterdag. In 1852 was er nog geen markt, maar daar wilde het gemeentebestuur verandering in aanbrengen. Er werd een commissie ingesteld die de mogelijkheden van een wekelijkse markt moest onderzoeken. In het rapport dat de commissie opstelde en dat in de raadsvergadering van 30 oktober 1852 werd besproken staat onder andere:

'[...] Overwegende dat sedert lange de behoefte bestaat tot het houden eener markt te Ede, dat tot de oprigting daarvan niet is kunnen besloten worden, alzoo een geschikt marktplein ontbrekende was [...].'

Er was dus geen marktplein in Ede, maar de Kerk bracht uitkomst. De markt mocht gehouden worden op de volgende plaats:

'[...] Het Zuidelijk gedeelte van het oude kerkhof, strekkende vanaf de Kerk tot aan den weg naar de Burgerlijke begraafplaats en tegenover van het midden van het Koor der Kerk tot aan de Dorpsstraat te Ede [...].'

Natuurlijk waren daar wel enkele voorwaarden aan verbonden. De huur bijvoorbeeld was 'zeven guldens en vijftig cents' voor één jaar. En zo zal onmiddellijk na afloop van de markt 'eene behoorlijke reiniging van voormelde gehuurde grond' moeten plaatsvinden. En 'dat alle bomen het eigendom der Kerk blijven' stond ook in de voorwaarden.

Wat werd er verhandeld op de weekmarkt 'te beginnen met de maand Mei 1853'?

Dat betrof: 'Allerlei soorten van granen en zaden, groenten, moezenijen, aardveld- en boomvruchten en verdere voortbrengselen van land- en tuinbouw, boter, kaas, eijeren; allerlei soorten van wild en pluimgedierte, bloemen, heesters, struik- en boomgewassen, hoornvee, kalveren, schapen, lammeren;

varkens, biggen en ander vee, bullen of stieren, ouder dan één jaar uitgezonderd'.

De wekelijkse markt zal gehouden worden 'des dingsdags'. Maar daar maakte 'het bestuur van Stichts Veenendaal' bezwaar tegen, want op die dag werd er ook in Veenendaal markt gehouden. In de raadsvergadering van 31 december 1852 overwoog het gemeentebestuur van Ede 'dat in den gestelden dag geene verandering kan worden gemaakt dan door de markt te stellen op maandag, dewijl op woensdag markt gehouden wordt te Wageningen, op donderdag te Barneveld, op vrijdag te Arnhem, alle welke markten door ingezetenen dezer gemeente druk bezocht worden, terwijl de zaterdag als Sabbat voor de joden tot marktdag ten eenenmale ongeschikt is'. Het gemeentebestuur zag eigenlijk wel in dat de enige dag die nog over bleef de maandag was. Maar toch staat er vervolgens in de raadsnotulen: '[..] overwegende dat de maandag tot het houden, inzonderheid van schapenmarkt, geheel ongeschikt is, alzoo de ten markt gebragt wordende schapen dikwijls van verre moeten komen en reeds de vorige dag op reis moeten gaan [..]'. Het koppige gemeentebestuur besloot toch 'met eenparigheid van stemmen' de markt op de dinsdag te handhaven.

Maar het vervolgverhaal gaat nog even door. Veenendaal bleef kennelijk protesteren tegen de markt op dinsdag, want een jaar later, in de raadsvergadering van 24 december 1853 werd duidelijk dat 'de Heer Minister van Binnenlandsche Zaken¹ zwaarigheid moet blijven maken' tegen de markt op dinsdag. Onder deze druk bezweek de gemeenteraad en besloot dat 'de week- en schapenmarkt des maandags in plaats van des Dingsdags' gehouden zal worden. En zo is het gebleven tot op de dag van vandaag.

De raadsvergaderingen van 31 december 1852 en van 24 december 1853 waren beide ondertekend door Burgemeester Prins en Wethouder Horsting

Naschrift

Nadat de heer ds. T. van 't Veld bovenstaand stukje in concept gelezen had was hij zo vriendelijk om aan te bieden te onderzoeken wat hierover in de notulen van de kerkenraad zou staan. Hij heeft het volgende gevonden:

Het 'Kollegie van Kerkvoogden en Notabelen' komt op 24 augustus 1852 bijeen om nogmaals te praten over de te stellen voorwaarden. Het Kollegie is van mening dat er nog een voorwaarde bij moet komen waarin gesteld wordt dat: 'Alle bomen van beschadiging worden gevrijwaard'.

Maar dat gaat het gemeentebestuur te ver! De wethouder stelt dat het gemeentebestuur niet akkoord kan gaan met de voorwaarde van 'omkleding der bomen'.

De kerkvoogden maken hier verder geen punt van en gaan unaniem akkoord.

Opmerkelijk is dat ook in 1852 het kerkbestuur al oog had voor het welzijn van de bomen.(HB.)

¹ Het betrof dr. mr. Johan Rudolph Thorbecke, hij was minister van binnenlandse zaken van 1 november 1849 tot 19 april 1853. In de jaren daarna is hij nog tweemaal minister van binnenlandse zaken geweest. Op 19 april 1853 werd hij opgevolgd door Jhr. mr. G.C.J. van Reenen.

COLOFON

DE ZANDLOPER is het orgaan van de Vereniging Oud Ede en verschijnt vier maal per jaar. De contributie bedraagt € 15 per jaar, te voldoen door storting op giro 353.42.68 t.n.v. de Vereniging Oud Ede.

Het dagelijks bestuur van de Vereniging wordt gevormd door Hans van Bemmelen (voorzitter), Henk Borkhuis (penningmeester) en Anke der Kinderen (secretaris).

Tel.: secretariaat: 06 34 86 76 27; email: voe@verenigingoudede.nl

internet: www.verenigingoudede.nl

Beëindiging lidmaatschap, uitsluitend schriftelijk, vóór 1 november.

Ereleden van de vereniging zijn: de heren Dr.Ir.J.F. van Oosten Slingeland, J. Hartgers en mevrouw J. Groen.

De redactie bestaat uit Hans Post (eindredacteur), Frans van Oort, Kees van Lohuizen en Dick Kranen.

U kunt de redactie bereiken via e-mailadres: hanspost@worldmail.nl

De redactie behoudt zich het recht voor een artikel te weigeren.

Overname van artikelen uitsluitend na schriftelijk toestemming van de Vereniging Oud Ede.

Directeur van het museum is de heer Ben Hilgers.

Adres voor vereniging, museum en orgaan: Museumplein 7, 6711 NA Ede,

T: 0318 - 619554. E : historischmuseumede@hetnet.nl.

W: www.historischmuseumede.nl.

Het museum is open 's middags van 13.30 tot 17.00 uur, op zondag van 13.30 tot 16.00 uur. (**Maandags gesloten**)

Productie van het blad: Drukkerij Frouws.

ISSN 1384-7090

HET HISTORISCH MUSEUM EDE DANKT ZIJN SPONSORS*

AAA Administratiekantoor

Advocatenkantoor Hage

Axi Keukencentrum

Café de Pineut

Fromangerie Bellestein

Drogisterij Karens

Van der Kolk Ede. B.V.

Garagebedrijf Rien Meijer

Visgilde Rijsemus

Tandartsen Ede

Hulsmann en Pesie, Makelaars

Kunsthandel Simonis & Buunk

Posthuma & Schutte, Notarissen

Tandarts T.Boorsma

Wijnhandel Borg

***Wilt u ook sponsor worden?** Vanaf een bijdrage van 100 euro per jaar verschijnt uw naam ook op deze lijst en op het bord in de hal van het museum.

een winkel
vol (cadeau-)
ideeën voor
binnen en
buiten

Geels

E D E

Grotestraat 111, Ede Tel.:0318 61 92 92
geels@geelsede.nl www.geels-ede.nl

voor een
volledige
impressie
bezoek
onze
internet
site

Fahrenheitstraat 24
Postbus 262
6710 BG Ede
Tel. : (0318) 624 523
Fax: (0318) 625 161

- 24 uurs glasservice
- Onderhoudsschilderwerk
- Nieuwbouw
- Utiliteitsbouw
- Isolatieglas
- Voorzetramen
- Rolluiken
- Zonweringen enz.

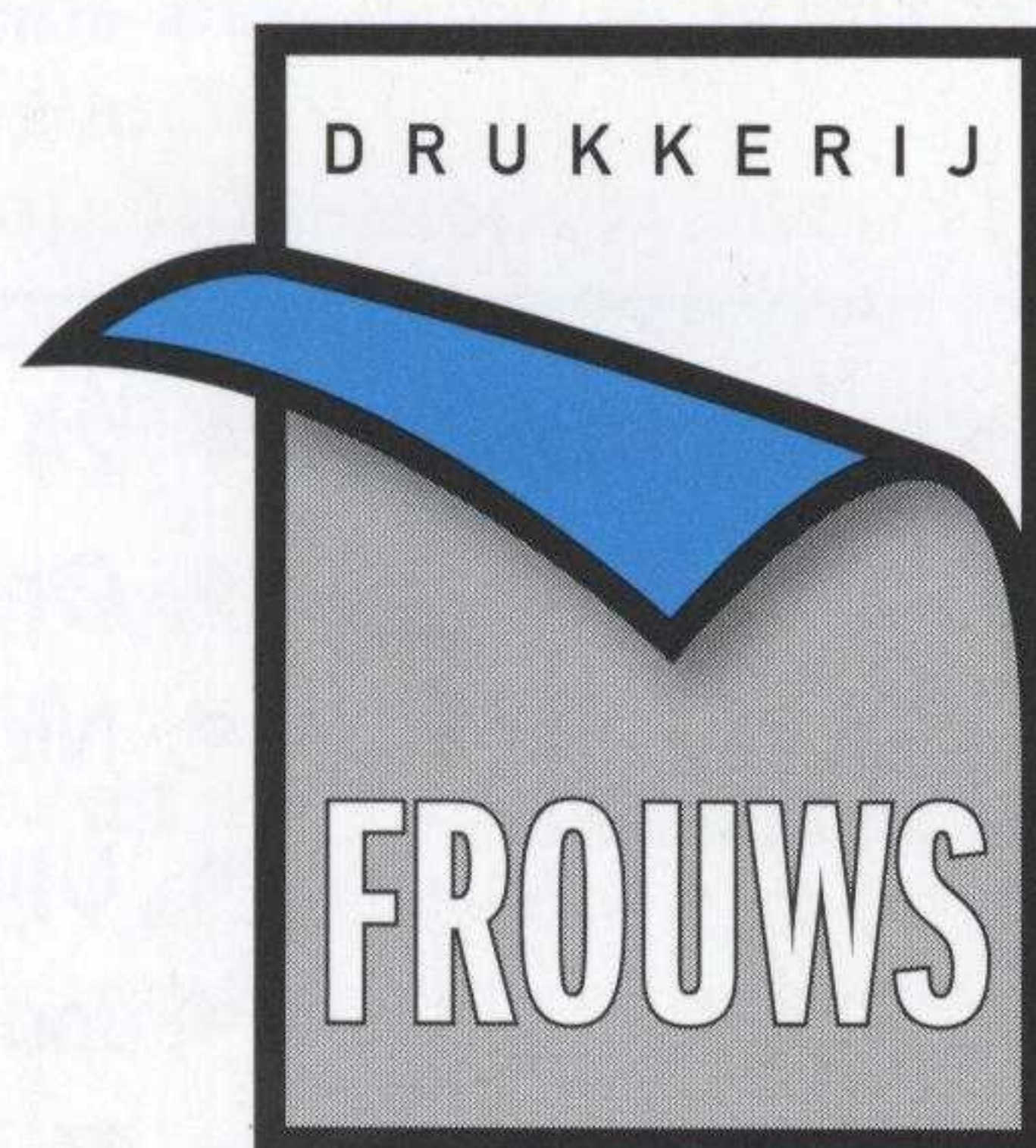
Auteur?

Kijk voor ons actueel boekenoverzicht

www.bduboeken.nl

Periodieken, handelsdrukwerk,
brochures en folders

met vakmanschap vervaardigd bij:

Fahrenheitstraat 26, 6716 BR Ede, tel. (0318) 642 111, fax 642 757

Restaurant

Rijkskamer

Grand Café

Wij maken het u graag naar uw zin!

Openingstijden:

Maandag, woensdag & donderdag vanaf 11:00 uur

Vrijdag vanaf 10:00 uur, zaterdag & zondag vanaf 16:00 uur

■ ■ Kerkhoflaan 12, 6721 EZ Bennekom ■ ■ 0318 418798

■ ■ www.restaurantrijkskamer.nl ■ ■ info@restaurantrijkskamer.nl

MONDIAL MOVERS

Waaijberg verhuizers B.V.

Vlekkeloos verhuizen

overzee en over land

Ede Tel. (0318) 62 45 55 ■ **Hoogezand** Tel. (0598) 39 98 20

www.waijberg.nl ■ info@waijberg.nl

